

Møte tirsdag den 28. august 2012 kl. 10

President: Dag Terje Andersen

Dagsorden (nr. 104):

1. Redegjørelse av statsministeren og justis- og beredskapsministeren om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen
2. Referat

Presidenten: Representantene Gorm Kjernli, Laila Gustavsen, Anette Trettebergstuen, Karin Andersen, Henning Warloe, Rigmor Andersen Eide og Dagfinn Høybråten, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Fra Statsministerens kontor foreligger følgende brev til Stortinget, datert 18. juni 2012:

«I statsråd for H.M. Kongen holdt på Oslo slott 18. juni 2012 kl. 1000 er bestemt:

Statsrådene Magnhild Meltveit Kleppa og Lars Peder Brekk gis 18. juni 2012 kl. 1215 avskjed i nåde.

Advokat Marit Arnstad utnevnes til statsråd og overtar fra 18. juni 2012 kl. 1215 styret av Samferdselsdepartementet.

Stortingsrepresentant Trygve Slagsvold Vedum utnevnes til statsråd og overtar fra 18. juni 2012 kl. 1215 styret av Landbruks- og matdepartementet.

Statssekretærene Lars Erik Bartnes og Erik Lahnstein gis 18. juni 2012 kl. 1215 avskjed i nåde som statssekretærer for statsråd Magnhild Meltveit Kleppa.

Statssekretær Harald Oskar Buttedahl gis 18. juni 2012 kl. 1215 avskjed i nåde som statssekretær for statsråd Lars Peder Brekk.

Statssekretærene Lars Erik Bartnes og Erik Lahnstein utnevnes fra 18. juni 2012 kl. 1215 til statssekretærer for statsråd Marit Arnstad.

Statssekretær Harald Oskar Buttedahl utnevnes fra 18. juni 2012 kl. 1215 til statssekretær for statsråd Trygve Slagsvold Vedum.»

Presidenten foreslår at det refererte brevet vedlegges protokollen. – Det anses vedtatt.

Statsråds skiftene har medført følgende endringer i Stortingets sammensetning:

De tidligere medlemmer av regjeringen, Magnhild Meltveit Kleppa og Lars Peder Brekk, har tatt sete som representanter.

Første vararepresentant for Hedmark fylke, Olov Grøtting, har tatt sete som representant for den tid representanten Trygve Slagsvold Vedum er medlem av regjeringen.

Det foreligger en rekke permisjonssøknader:

- fra Senterpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Magnhild Meltveit Kleppa tirsdag 28. august
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om sykepermisjon for representanten Anne Marit Bjørnflaten tirsdag 28. august
- fra representantene Gunn Karin Gjøl og Peter N. Myhre om permisjon tirsdag 28. august – begge for å delta på sjefskurs ved Forsvarets høyskole

- fra representantene Susanne Bratli, Akhtar Chaudhry, Bård Hoksrud, Åse Michaelsen og Sigvald Oppebøen Hansen om permisjon tirsdag 28. august – alle for å delta i OSSEs parlamentariske forsamlings møte i Tadsjikistan
- fra representantene Ingebjørg Godskesen og Torfinn Opheim om permisjon tirsdag 28. august – begge for å delta som Nordisk råds representanter i parlamentarisk østersjøkonferanse i St. Petersburg
- fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe om permisjon for representanten Lise Christoffersen tirsdag 28. august for å delta i Sosialistinternasjonalens kongress i Cape Town

Disse søknader foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Fra henholdsvis første og andre vararepresentant for Troms fylke, Bjørn Inge Mo og Hilde Anita Nyvoll, foreligger søknader om fritak for å møte i Stortinget under representanten Anne Marit Bjørnflatens permisjon, av velferdsgrunner.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknadene behandles straks og innvilges.
2. Følgende vararepresentanter innkalles for å møte i permisjonstiden:

For Aust-Agder fylke: Åshild Karoline Haugland

For Vest-Agder fylke: Tor Sigbjørn Utsogn

For Buskerud fylke: Kjell Børre Hansen

For Oslo: Sylvi Listhaug og Mari Lund Arnem

For Rogaland fylke: Laila Thorsen og Geir Pollestad

For Telemark fylke: Kåre Fostervold og Odin Adelsten Bohmann

For Troms fylke: Viggo Fossum

For Nord-Trøndelag fylke: Bård Langsåvold

For Sør-Trøndelag fylke: Knut Gravvær

Presidenten: De refererte vararepresentantene er til stede og vil ta sete.

S a k n r. 1 [10:04:32]

Redegjørelse av statsministeren og justis- og beredskapsministeren om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen

Statsminister Jens Stoltenberg [10:04:54]: Den 22. juli 2011 ble Norge rammet av den største voldshandlingen i fredstid. Bombeeksplosjonen i regjeringskvartalet og massedrapet på Utøya tok 77 liv. Mange ble alvorlig skadd. Viktige samfunnsinstitusjoner ble rammet.

En samlet nasjon møtte krisen med verdighet – i tillit til vårt åpne demokrati og til fellesskapets evne til å håndtere en ekstraordinær prøvelse.

Regjeringen tok tidlig initiativ for å få en full gjennomgang av alt som skjedde.

I 22. juli-åpenhetens ånd ba vi om å få fakta på bordet uten filter. Hva skjedde? Hvordan kunne det skje? Og hva skal vi lære?

Vi inviterte derfor Stortinget til samarbeid. Den 12. august 2011 oppnevnte regjeringen 22. juli-kommisjonen, med Alexandra Bech Gjørsvik som leder. Både sammensetningen og mandatet ble diskutert med partilederne. Medlemmene hadde bred beredskapsfaglig kompetanse. Kommisjonen fikk et vidt mandat – og et veldig klart oppdrag: Skriv 22. juli-historien usminket og ærlig.

Kommisjonen har arbeidet i ett år. Sluttresultatet foreligger i NOU 2012: 14. Rapporten er grundig og konkret. Alvorlig og ubehagelig. Vi har fått den rapporten vi ba om. Det er jeg takknemlig for. Også ubehaget. Det avgjørende er at vi nå har fått en felles fortelling om hva som skjedde.

Det er et helt nødvendig skritt for å lære og for å handle. Regjeringen har tatt fatt på arbeidet med kommisjonens sluttord som kompass: Det haster.

Vi vil lære av de feil og mangler som avdekkes. Vi skal handle for å gjøre samfunnet tryggere. Vi skal mobilisere forvaltningen til dugnad for å gjenreise tillit. Og vi inviterer igjen Stortinget til samarbeid.

Umiddelbart etter at rapporten var lagt fram, anmodet jeg Stortingets president om å få redegjøre om rapporten og arbeidet for en bedre beredskap. Jeg er glad for at Stortinget så raskt kunne samles for å få redegjørelser fra meg og justis- og beredskapsministeren om dette arbeidet.

Jeg vil først si noe om kommisjonens hovedfunn. Og om våre svar og vurderinger knyttet til disse. Deretter vil jeg gå gjennom andre viktige funn i rapporten og vår oppfølging framover.

Kommisjonen har seks hovedkonklusjoner. Disse er, med kommisjonens egne ord:

«– Angrepet på regjeringsskvartalet 22/7 kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak.

– Myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet. En raskere politiaksjon var reelt mulig. Gjerningsmannen kunne ha vært stanset tidligere 22/7.

– Flere sikrings- og beredskapstiltak for å vanskeliggjøre nye angrep og redusere skadevirkningene burde ha vært iverksatt 22/7.

– Helse- og redningsarbeidet ivaretok de skadde og pårørende i akuttfasen på en god måte.

– Regjeringens kommunikasjon til befolkningen var god. Departementene maktet å videreføre sitt arbeid på tross av skadene.

– Med en bedre arbeidsmetodikk og et bredere fokus kunne PST ha kommet på sporet av gjerningsmannen før 22/7. Kommisjonen har likevel ikke grunnlag for å si at PST dermed kunne og burde ha avverget angrepet.»

Dette er alvorlige funn. De viser at for mye sviktet. Viktige deler av vår beredskap og evne til krisehåndtering var ikke god nok da det virkelig gjaldt. Kommisjonen peker på at vår utfordring er dyptliggende. Der det sviktet, skyldtes det primært grunnleggende forhold:

- Problemet er ikke at det ikke finnes planverk, men at planene ikke ble iverksatt.
- Problemet er ikke at det ikke avholdes øvelser, men at evnen til å ta lærdom av dem er for liten.

- Problemet er ikke først og fremst mangel på ressurser, lovverk eller organisering, men kulturer, holdninger til beredskap og evnen til samhandling.

Og kommisjonen peker selv ut retningen for hva som må gjøres:

«Tragedien 22/7 avdekker behov for mange slags endringer: i planverk og regler, i disponering av kompetanse og ressurser, i organisasjonskultur, prioriteringer og fokus, ja, til og med i samfunnets holdninger. Noen av disse endringene vil kunne vedtas av en myndighet. Det er de enkleste endringene å få til, hvis bare den politiske viljen er til stede. Andre og mer grunnleggende endringer – i holdninger, lederskap og kultur – må utvikles over tid.»

Kommisjonen er tydelig på at deres viktigste anbefaling ikke handler om å bevilge mer penger – enten det er til politi, forsvar, utstyr eller spaning. Tvert imot heter det i rapporten:

«Kommisjonens viktigste anbefaling er at ledere på alle nivåer i forvaltningen systematisk arbeider med å styrke sine egne og organisasjonenes grunnleggende holdninger og kultur knyttet til

- risikoerkjennelse,
- gjennomføringsevne,
- samhandling,
- IKT-utnyttelse, og
- resultatorientert lederskap.»

Regjeringen tar tak i de grunnleggende utfordringene som kommisjonen beskriver. Det handler om mer enn enkeltvedtak. Vi må handle på mange nivåer.

Det minst krevende er å bevilge mer penger, vedta planer. Beslutte omorganiseringer. Den viktigste jobben er større. Den handler om ledelse. Styrking av holdninger. Endring av kulturer knyttet til beredskap. Å forstå farer i et trygt samfunn.

Ansvar for at dette skjer, ligger hos lederne på alle nivåer. Hos statsminister og statsråder, administrativ ledelse i departementene, i den enkelte etat og virksomhet, på hver avdeling og hvert lokale kontor.

Alle i denne sal forstår hvilken oppgave vi står foran. Vi vil kalle på det beste i forvaltningens historie og kultur: plikt, ansvar, lojalitet og integritet. Sammen skal vi vise at norsk forvaltning evner å ta utfordringen. Å erkjenne det som sviktet. Å samle oss om kjerneoppdraget: Borgerens sikkerhet. Samfunnets trygghet.

Og vi må starte på toppen:

- Jeg har allerede gitt statsrådene beskjed om å gå i gang med å styrke sine egne og departementenes grunnleggende holdning til risikoerkjennelse og gjennomføringsevne.
- Regjeringen har besluttet å gjennomføre særskilte møter om samfunnssikkerhet og beredskap.
- For justis- og beredskapsministeren vil nettopp denne første og viktigste anbefalingen fra kommisjonen være styrende i arbeidet med en gjennomgang av situasjonen i norsk politi.
- Fornyrings- og administrasjonsministeren vil innkalle alle toppledere i staten til et ekstraordinært møte senere i høst. Her vil lederes ansvar for kultur og hold-

ninger til beredskap være hovedtema. Jeg vil selv innlede på denne konferansen, sammen med justis- og beredskapsministeren og fornyingsministeren. Kompetent endringsledelse er avgjørende for å forbedre.

I tillegg til å lære av feil skal vi lære av det som virket. Vi vil gå grundig gjennom det som fungerte i helsesektoren og i Forsvaret, med sikte på å overføre lærdom og gi inspirasjon til andre sektorer. Vi skal lære av petroleumssektoren, hvor aktører har arbeidet lenge med å etablere en god kultur for sikkerhet og beredskap. Og vi skal trekke på erfaringer fra andre land og lære av dem.

La meg dele en erkjennelse med Stortinget. Kommisjonen dokumenterer en svikt i norsk beredskap og beredskapskultur som er mer omfattende og dypere enn jeg var forberedt på. Det er tungt å ta inn over seg.

Desto sikrere er jeg på at vi skal rette opp feilene. Skape det motsatte av det som kritiseres. Et lederskap som skaper stolthet om beredskap og sikkerhet. Et lederskap som får gjennomført vedtak. Et tydelig lederskap.

Vi kommer ikke i mål med ett vedtak alene. Vi vil møte motstand, og det vil ta tid.

Men det skal aldri være tvil om retningen og målet. For meg blir dette en hovedoppgave. Den akter jeg å løse.

Et sentralt spørsmål i debatten som har fulgt i kjølvannet av kommisjonens innstilling, handler om ansvar. Hva vil det si å ha ansvar? Og hva vil det si å ta ansvar?

Det er myndighetene som har ansvar for beredskapen. Derfor har jeg flere ganger slått fast: Jeg har det øverste ansvaret. For beredskapen, for nødetatene, for Forsvaret, for helsevesenet. Jeg har det øverste ansvaret for det som gikk galt, og det som gikk bra, i håndteringen den 22. juli.

Jeg og regjeringen tar ansvar etter 22. juli. Først tok vi ansvar for å få vite. Vi oppnevnte kommisjonen med beskjed om å jobbe uavhengig av regjering, storting og forvaltning. Resultatet er en rapport som vekker allmenn tillit. Vi har fått en felles virkelighetsforståelse.

Og så tar vi ansvar for å handle. Vi skal bruke den kunnskapen vi har fått, til å skape økt trygghet. Vi skal redusere risikoen for angrep, og vi skal redusere konsekvensene hvis det likevel skjer.

At statsministeren har det øverste ansvaret, fritar ikke andre for deres ansvar. Etter vår statsskikk har den enkelte statsråd det konstitusjonelle ansvar på sitt område, innenfor de lover og bevilgninger Stortinget har gitt.

De ulike etater og virksomheter har ansvar. Flere etater i både kommune og stat har ansvar for ulike deler av beredskapen. Politidirektoratet har ansvar for hvordan politiet fungerer. Helseforetakene har ansvar for den medisinske beredskapen. Dette må ligge fast. Ellers risikerer vi ansvarsforvirring, ansvarspulverisering og uklarhet.

Stortinget har vært klar på at vi bygger vår beredskap på ansvarsprinsippet og nærhetsprinsippet.

Ansvarsprinsippet innebærer at den myndighet eller etat som til daglig har ansvaret for et område, også har ansvaret for nødvendige beredskapsforberedelser og for den utøvende tjeneste ved kriser og katastrofer.

Nærhetsprinsippet innebærer at kriser skal håndteres på lavest mulig nivå. Den som har størst nærhet

til en krise, er den som er best egnet til å håndtere den.

Men helt avgjørende er for det første at den enkelte beredskapsetat både er satt i stand til å ta dette ansvaret, og for det andre at den faktisk gjør det under en krise. Regjeringen og Stortinget har ansvar for det første. Den enkelte leder har ansvar for det andre.

Men la meg minne om det viktigste når vi snakker om ansvar. Det er gjerningsmannen som har ansvaret for ugjerningene. Og han alene. Det må vi aldri glemme.

Før jeg går over til den videre oppfølgingen, vil jeg kort gjennomgå andre sentrale funn i rapporten.

Først noen ord om politiet. En grunnleggende oppgave for politiet er å beskytte innbyggerne. 22. juli-kommisjonens gjennomgang av politiets håndtering av terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya viser at det sviktet på vesentlige punkter.

Politiets håndtering av angrepene ble hemmet av knapphet på personell i nøkkelfunksjoner og av manglende verktøy for samhandling både internt i politidistriktene og mellom de aktuelle politidistriktene.

Sikring av samfunnet mot mulige nye angrep og pågripelse av gjerningsmannen fikk for liten oppmerksomhet. Operative tiltak for å avverge eller forberede seg på eventuelle sekundæranslag kunne ha ført til at bilen og gjerningsmannen hadde blitt oppdaget.

Varsling av egne mannskaper og anmodning om bistand fra nabolandstrakter fungerte ikke godt nok. Planene som skulle brukes ved terroranslag, ble ikke brukt.

Kommisjonen viser at politiet mangler en helhetlig og oppdatert IKT-strategi. Vi vet at det lenge har vært utfordringer knyttet til IKT i politiet. Problemer ble påpekt av Riksrevisjonen allerede i 1998.

Videre slår den fast at svikt og manglende koordinering forsinket politiets ankomst til Utøya. Men den viser også til at da politiet først ankom øya, utviste de en imponerende handlekraft og pågrep gjerningsmannen svært raskt. Og den trekker også fram at politiets innsats i redningsarbeidet i Oslo og på Utøya var betydningsfull.

Kommisjonen påpeker svakheter i PSTs rutiner og saksbehandlingssystem og at det i tjenesten er behov for å utvise større pågåenhet, kreativitet og vilje til å identifisere nye trusler. Justis- og beredskapsministeren vil komme tilbake til lærdommer fra dette.

Så til sikringen av regjeringskvartalet. Kommisjonen peker på vesentlige mangler, og den konkluderer med at angrepet på regjeringskvartalet kunne ha vært forhindret.

Høsten 2002 ble det satt i gang et omfattende prosjekt for en totalanalyse og plan for regjeringens sikkerhet under ulike trusselscenarier. Dette omtales som sikkerhetsprosjektet. Målet var å sikre det enkelte regjeringsmedlem best mulig, samtidig som regjeringen som kollegium kunne opprettholde sin funksjon under ulike ulykkes-, beredskaps- og krisesituasjoner. Det endte opp med å bli noe mer omfattende – for å bedre sikkerheten i hele regjeringskvartalet. Etter kommisjonens oppfatning var dette et framsynt og godt initiativ.

Arbeidet resulterte i en rekke analyser og anbefalinger av tiltak. Mye ble gjennomført av ulike departementer. Et

konkret resultat av sikkerhetsprosjektet var at Statsministerens kontor lenge før 22. juli hadde utarbeidet planer for og øvd på utflytting fra regjeringskvartalet, noe som ifølge kommisjonen gjorde kontoret godt rustet til å håndtere situasjonen 22. juli.

En del av sikkerhetsprosjektet var sikringstiltak i regjeringskvartalet. Denne delen omfattet 197 tiltak mot ulike trusler. Ansvaret for å følge opp lå i Fornyings- og administrasjonsdepartementet. Og i årene fra 2005 til 2011 ble sikkerheten i regjeringskvartalet vesentlig oppgradert, bl.a. ved ulike fysiske sperrer, skjerpet adgangskontroll og gjennomlysningsutstyr og ved sikring av vinduer. Det var gjennomført og berget trolig liv.

Et vesentlig og viktig tiltak var likevel ennå ikke ferdigstilt: anbefalingen om å stenge Grubbegata. I fem år ble saken behandlet i stat og kommune. Tillatelse til å sette i gang ble gitt i oktober 2010. Den 22. juli 2011 var man i gang, men gaten var ennå ikke avstengt. Arbeidet ville vært ferdig i oktober. Det var for sent.

Kommisjonens rapport gir en grundig gjennomgang av hvorfor denne prosessen tok så lang tid. Den peker på manglende risikoerkjennelse, styring og kontroll. Og den peker på at det ville gått raskere med en statlig reguleringsplan. Jeg mener kommisjonen har rett. Regjeringen vil ha en lavere terskel for å ta i bruk statlig plan i framtiden, men også vurdere om det er nødvendig med andre tiltak for å sikre raskere saksbehandling. Både svikten i politiet og i arbeidet med stenging av Grubbegata viser store svakheter – for å avverge kriser og for å håndtere dem når de oppstår.

Samtidig viser kommisjonen også til at mye ble håndtert bra 22. juli i fjor. Det er viktig å ha med seg, ikke minst for å lære og for å overføre til andre sektorer. Det handler bl.a. om helse- og redningsarbeidet. Kommisjonen peker på at skadde og pårørende ble godt ivaretatt av helsetjenesten og brann- og redningstjenesten i den første fasen. Helsetjenesten mobiliserte raskt store ressurser da bomben eksploderte i regjeringskvartalet. Hele regionen ble mobilisert. Også ambulanser i Sverige sto i beredskap, klare til å rykke inn hvis det var behov.

Ullevål universitetssykehus ga de mest kritisk skadde behandling av høy kvalitet. Ringerike sykehus gjorde også en betydelig innsats. Flere sykehus i området tok imot pasienter. Hole kommune og Sundvolden Hotel ivaretok de grunnleggende behovene for dem som var rammet på Utøya, og deres pårørende. Mange frivillige gjorde en viktig jobb.

Også i Forsvaret fungerte mye godt. Kommisjonen slår fast at Forsvarets beredskap og kapasiteter ikke ble satt på noen reell prøve den 22. juli. Men Forsvaret evnet å klargjøre de støttekapasiteter som politiet etterspurte, og det stort sett med god margin. Forsvaret var godt forberedt.

Kommisjonen har avdekket feil, mangler og utilstrekkeligheter – i det som ble gjort 22. juli og i ukene, månedene og årene før. Den peker på svikt i systemene våre og på konkrete feilvurderinger som ble gjort.

Det ble truffet riktige valg både den 22. juli og før, men det ble også tatt gale beslutninger. Og viktige vedtak ble ikke iverksatt.

Tre av kommisjonens konklusjoner er:

- Grubbegata *burde* vært stengt. Det var den ikke.
- Gjerningsmannen *kunne* ha vært stanset tidligere. Det ble han ikke.
- Flere sikrings- og beredskapstiltak *burde* ha vært iverksatt. Det skjedde ikke.

Dette beklager jeg.

Vi kan aldri rette opp feil i fortiden. Derimot kan vi lære av fortiden. Erkjenne at vi gjorde feil. Og gjøre det vi må for å skape en tryggere framtid.

Jeg vil nå gå nærmere inn på hva vi har gjort, og hva vi vil gjøre i framtiden.

De senere årene er det satset på å bedre beredskapen på mange felt.

- Vi har styrket redningshelikoptertjenesten vesentlig. Kravet er nå at seks helikoptre – i alle deler av landet – skal være klare på 15 minutters varsel.
- Nødnettet er vedtatt. Bevilgninger er gitt. Det bygges ut.
- Politiet har fått økte ressurser. Flere politifolk utdannes. Beredskapstroppen og PST har fått økte bevilgninger – mer utsyr.
- Forsvaret er modernisert. Det har gitt bedre evne til å bistå politiet i beredskapsarbeid.

Men vi så 22. juli i fjor – med all tydelighet – at dette ikke har vært nok. Derfor har ikke regjeringen ventet på kommisjonens rapport før vi har satt i gang tiltak. Vi har lært at tid er dyrebart. Det er viktig å handle raskt.

Det siste året er flere tiltak for å styrke beredskapen enten satt i verk eller de er under arbeid. Stortinget har gjennom Den særskilte komité hatt et stort engasjement og foreslått konkrete tiltak. Regjeringen la fram stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet i juni og Langtidsplanen for Forsvaret i mars. Til sammen omhandler disse to meldingene beredskapen på sivil og militær side.

Samtidig har terrorhandlingene i fjor understreket behovet for en styrket samordning av arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap. Det har vært reist spørsmål om samordning av sikkerhets- og beredskapsfunksjoner bør tillegges Statsministerens kontor og samles der. Kommisjonen anbefaler ikke det. Den peker på tette koblinger mellom politioppgavene og samfunnets generelle sikkerhet og beredskap. Dette er bakgrunnen for at både denne regjeringen og den forrige har valgt å legge dette ansvaret til Justisdepartementet.

Da Grete Faremo ble utnevnt til justis- og beredskapsminister, ble dette forsterket og tydeliggjort. Hun fikk et klart og sterkt mandat med ansvar for sikkerhets- og beredskapsfunksjoner, og departementet fikk en styrket rolle som pådriver overfor andre departementer og offentlige virksomheter. I juni ble en ny instruks for dette arbeidet fastsatt.

En rekke enkelttiltak er gjennomført eller satt i gang siden 22. juli i fjor.

- Politiets helikopterberedskap er styrket og vil bli styrket ytterligere.
- I september i fjor reetablerte vi den militære helikopterberedskapen på Rygge.
- Det er etablert et nytt sivil situasjonssenter i tilknytning til krisestøtteenheten.

- Det er gjennomført tiltak for å øke kapasiteten for å motta henvendelser på nødtelefon 112.
- Ny instruks for Forsvarets bistand til politiet er vedtatt, med større krav til samtrening mellom politiet og Forsvaret.
- Vi har satt i gang en ekstern gjennomgang av ressursituasjonen i PST.
- Et nytt varslingssystem for riksalarm er under utredning og vil bli iverksatt så raskt som mulig. I mellomtiden er det eksisterende systemet testet og forbedret. Det er nylig brukt, og virket.
- Den sentrale krisehåndteringen er styrket ved at Krise rådets rolle er tydeliggjort. Rådet møtes regelmessig for å gjennomgå relevante hendelser og øvelser.
- Vi har sendt forslag om bl.a. kriminalisering av forbedelse til terrorhandlinger ut på høring.
- Det er opprettet en ny sikkerhetsavdeling i Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet som også skal ha ansvar for gjenoppbygging av nytt regjeringskvartal.
- Heimevernets innretning og oppgaver knyttet til objektsikring er tydeliggjort i Langtidsplanen for Forsvaret, og HM Kongens Garde er gitt et utvidet hovedstadsoppdrag.
- Politihøgskolen har gjennomgått opplærings- og vedlikeholdsprogram for innsatspersonell.
- Fra neste år vil det gis årlig opplæring i temaet «skyting pågår» for flere grupper politifolk.
- Nødnettet bygges videre ut.
- Vi innfører et nytt system for høygradert datakommunikasjon mellom departementene og sentrale beredskapsaktører.
- Stortinget ga i vår tilslutning til å innføre en ny prioritetsordning i mobilnettet. Den skal være på plass i løpet av 2013.
- Nye nasjonale retningslinjer for IKT-sikkerhet vil komme i løpet av året.
- Helsedirektoratet og Politidirektoratet lager felles retningslinjer for samhandling på usikret skadested.
- Vi har forsterket kravene til øvelser for å trene kriseorganisasjonen i departementene.
- Regjeringen har det siste året gjennomført omfattende tiltak knyttet til sikkerhet i regjeringskvartalet. Vakt hold er skjerpet. Enkelte gater er sperret.

Flere av de tiltakene jeg nå har omtalt, er i tråd med tilrådingene fra Stortingets særskilte komité. Oppfølgingen av komiteens tilrådninger prioriteres, og oppdatert status for arbeidet vil bli gitt Stortinget.

Det har skjedd et taktskifte. Mye er gjort det siste året, men det er behov for mer. Vi vil komme med flere initiativ, tiltak og endringer. Alle de 31 anbefalingene fra kommisjonen blir grundig gjennomgått og vurdert, og vurderingene vil bli presentert for Stortinget.

Justis- og beredskapsministeren har ansvaret for dette og vil så raskt som råd legge fram en stortingsmelding om denne oppfølgingen. Men for en del av forslagene kan oppfølgingen starte umiddelbart. La meg nevne noen:

For det første skal vi øve mer og øve bedre. På alle nivåer i forvaltningen skal vi øve jevnlig på å håndtere kriser,

øve på å koordinere og samhandle innad i etater og mellom etatene. Vi skal forbedre arbeidet med å trekke lærdom fra disse øvelsene. I statsbudsjettet, som legges fram i oktober, vil vi foreslå økte bevilgninger til beredskapsplanlegging, øvelser, krisehåndtering og tilsyn.

For det andre starter vi etableringen av et nytt beredskapssenter for politiet i Oslo. Det tas sikte på å samle politiets helikoptertjeneste, beredskapstroppen og hundetjenesten i Oslo politidistrikt. Det vil bedre samordningen og kunne redusere responstiden. I går sendte samferdselsministeren brev til NSB og Jernbaneverket hvor det ble gitt beskjed om at den aktuelle tomten på Alna i Groruddalen skal stilles til disposisjon til dette formålet. Tomten eies i dag av NSBs eiendomsselskap, Rom Eiendom. Vi vil foreslå bevilgninger i neste års statsbudsjett til prosjektering av dette senteret.

For det tredje styrker vi Forsvarets evne til å bistå politiet i beredskapssituasjoner. Fra januar neste år skal den militære helikopterberedskapen på Rygge kunne yte håndhevelsesbistand, det vil si å kunne fly inn og delta i skarpe oppdrag. Og vi har startet arbeidet for å lovforankre instruks om Forsvarets bistand til politiet, noe kommisjonen har anbefalt.

For det fjerde styrker vi arbeidet med sikring av objekter som kan være spesielt utsatt for angrep. På fredag godkjente Kongen i statsråd en instruks som tydeliggjør roller og ansvar innen objektsikring med sikringsstyrker fra politiet og Forsvaret.

For det femte har helse- og omsorgsministeren gjennomgått kommisjonens anbefalinger på helseområdet. Det handler om å klargjøre forståelsen av helsepersonelloven, slik at helseforetakene kan bruke unntakene fra taushetsplikten i katastrofesituasjoner, og om å opprettholde kapasitet og fleksibilitet og sikre ressurser til øvelser. Helseministeren er enig med kommisjonen. Helsedirektoratet og de regionale helseforetakene har allerede fått i oppdrag å følge opp i samarbeid med kommunene. Justis- og beredskapsministeren vil i sin redegjørelse gå inn på ytterligere tiltak.

Som denne gjennomgangen har vist, har regjeringen gjennomført og vil gjennomføre mange store og små tiltak. Det er viktig, og vi er utålmodige. Derfor har vi ikke ventet på kommisjonen og på stortingsmeldingen før vi har startet å iverksette tiltak. La meg likevel advare mot krav om forhastede tiltak og tilsynelatende enkle løsninger. Ofte vil vi i slikt arbeid stå oppe i dilemmaer. Politisk styring krever vanskelige avveininger.

En viktig avveining er mellom overordnet politisk styring og kontroll på alle enkelthetene som må fungere. Det er sagt at god politisk styring er styring i stort og ikke i smått – at statsråder skal styre på armlengdes avstand og langs de lange linjer, at vi skal gi faglig frihet til underliggende etater. Kommisjonen spør om styringen av Politidirektoratet har vært for detaljert. Samtidig vet vi at politikken kan sitte i detaljene. Det er på resultatene politikken måles – hver eneste dag. Som denne sal kjenner så godt til, kan dette handle om helt konkrete enkeltsaker og harmonerer dermed dårlig med å styre i stort. Svaret er antakelig ikke enten rammestyring eller detaljstyring, enten

faglig uavhengighet eller politisk styring, enten det fulle og hele gjennomføringsansvaret eller intet ansvar. Det er en balanse vi må være oss bevisst. Vi må fremme, ikke hemme, gjennomføringsevnen. Vi må stille krav til resultater, men samtidig ha evne til å skille det viktige fra det mindre viktige.

Kommisjonen slår fast at forventningene på beredskapsområdet har vært uklare sammenlignet med målsettinger på andre områder. Den peker på noe vi ofte opplever når det settes mål: Oppmerksomheten rettes mot det som kan måles og telles. Andre oppgaver blir skadelidende. Derfor trenger vi ikke flere mål, sannsynligvis færre, men framfor alt bedre mål – mål som så langt som mulig bør være konstante over tid. Vi må også evne å prioritere mellom målene. Noen mål er viktigere enn andre.

En annen avveining handler om effektivitet og involvering. Det gjelder f.eks. forholdet mellom statlig plan og kommunal plan og forholdet mellom grundig høring og hurtig gjennomføring. For alle ønsker vi handling og effektiv gjennomføring av beslutninger. Men gode beslutninger krever også at vi bringer fram motforestillinger og lytter til forslag om andre løsninger enn vi selv har tenkt på. Vi skal lete etter motforestillinger – faglige og politiske. Da tar beslutning og gjennomføring tid. Av og til må vi likevel skjære igjennom – også når argumentene imot er relevante og noen hadde ønsket en grundigere prosess. Men også her er det en avveining. Det er ikke rett fram å sette en strek over lokaldemokrati og kommunenes planansvar. Mange var imot stenging av Grubbegata. Noen var sterkt engasjert. Og noen var imot selv etter å ha fått informasjon fra politiet om hvor viktig de mente dette var.

En tredje avveining handler om åpenhet og sikkerhet. Vi ønsker oss mer åpenhet, men aldri naivitet. Dette kan være hensyn som står mot hverandre. Kommisjonen mener at storting og regjering har foretatt rimelige avveininger mellom åpenhet og sikkerhet i de spørsmålene den har sett på. Men vi er ikke ferdige med denne typen avveininger én gang for alle. Vi vil møte dem igjen og igjen. Full åpenhet fremmer ikke sikkerhet. På den annen side er et hundre prosent sikkert samfunn ikke et åpent samfunn. Det er et samfunn som ingen av oss har lyst til å bo i. Også her er stengingen av Grubbegata et godt eksempel. Den kom for sent, og det er tragisk. Men om gaten hadde vært stengt, hadde ikke et angrep mot Oslo sentrum nødvendigvis vært avverget. Vi ser fra andre land med vesentlig flere sikringstiltak rundt myndighetsmål at terroren rammer mer ubeskyttede mål.

Kriser gir lærdom og dypere erkjennelser. Ved kriser gjøres feil, noen ganger med tragisk utfall. Samtidig er feilene med på å forbedre oss.

I Norge har lærdommer etter katastrofer som «Alexander Kielland», «Scandinavian Star» og tsunamien gitt oss systemer som fungerer bedre enn før.

Slik er det også med terror. Storbritannia og Spania er land som i tiår har vært utsatt for terrorhandlinger. Også USA har vært brutalt rammet. Likevel ble det begått feil under håndteringen av angrepene i New York i 2001, i Madrid i 2004 og i London i 2005. Det går fram av kommisjonens rapport. Feil de ulike landene har

lært av i ettertid og brukt til å forbedre rutiner og systemer.

22. juli påførte oss slik lærdom. Prisen var meningsløst høy, men vi plikter å bruke den til å gjøre Norge sikrere.

Jeg vil avslutte med tre viktige påminnelser.

Den første er at vi i alt det kritiske ikke må glemme alle enkeltmenneskene som gjorde en ekstraordinær innsats i en atmosfære av kaos og frykt. De som selv var rammet i regjeringskvartalet og på Utøya, frivillige som var i nærheten, politifolk og helsepersonell, ansatte i etater og embetsverk.

Den andre er at vi ikke må glemme at kamp mot terror handler om mer enn beredskap og krisehåndtering. Arbeid mot radikaliserings og vold skjer på ulike arenaer: gjennom en inkluderende skole, gjennom tillitsfull dialog mellom religioner, gjennom vedvarende innsats mot et samfunn der individer marginaliseres.

Den tredje og viktigste er dette: Hver og en av oss kan stå opp for demokratiets idealer. Hver og en kan vokte på tegn til voldelig ekstremisme. Hver og en av oss kan varsle om svikt i beredskapen.

Til sammen er vi vårt sterkeste vern mot vold.

Statsråd Grete Faremo [10:48:32]: 22. juli-kommisjonens rapport er alvorlig. Vi var ikke godt nok forberedt. For mye sviktet. Tilbake sitter mennesker med uopprettelige tap.

En jobb må gjøres, og det haster.

Som statsråd med ansvar for sikkerhets- og beredskapsfunksjoner har jeg et tydelig mandat: å sikre at Norge kan møte de risiko- og sårbarhetsutfordringer vi står overfor.

Det krever at den samlede beredskapen styrkes.

Jeg legger kommisjonens rapport til grunn for dette arbeidet. I tillegg vil Stortingets vedtak og anbefalinger fra Den særskilte komité samt stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet stå sentralt.

Kommisjonen skriver:

«Etter vårt syn har Storting og regjering gjennom stortingsmeldinger og sentrale lovverk på samfunnssikkerhetsområdet foretatt rimelige avveininger mellom åpenhet og sikkerhet og på de fleste områder stilt opp fornuftige ambisjoner for sikkerhetsnivået i samfunnet. Utfordringen ligger i å skape bedre samsvar mellom ord og handling.»

Det er et lederansvar å skape bedre samsvar mellom ord og handling, å få det som er vedtatt, til å fungere etter hensikten, å etablere gode styringsmodeller, å være pådriver for samhandling.

Jeg skal oppfylle min plikt til å gi Stortinget et godt grunnlag for å vedta lover og budsjetter, og til å føre kontroll med at min maktutøvelse og styring skjer innenfor de rammer Stortinget har gitt. Erfaringene fra samarbeidet med Den særskilte komité lover godt for den videre prosessen.

Kommisjonen har 31 forslag til tiltak for å bedre beredskapen. Det er kort tid siden rapporten ble presentert. Den fyllestgjørende gjennomgangen av forslagene vil bli presentert i stortingsmeldingen som statsministeren netti-

opp har varslet. Der vil vi også komme nærmere tilbake til tidsfrister og prosesser.

Kommisjonen sier at lærdommene i større grad handler om

«ledelse, samhandling, kultur og holdninger – enn mangel på ressurser, behov for ny lovgivning, organisering eller store verdivalg.»

Samtidig peker kommisjonen på at flere av dens anbefalinger vil kreve investeringer og medføre kostnader. Derfor er det naturlig at enkelte av anbefalingene følges opp i budsjettproposisjoner for neste og kommende år.

Jeg vil bruke anledningen her i dag til å si noe om hvor vi står i arbeidet med en rask og målrettet gjennomføring av nødvendige tiltak.

Jeg følger kommisjonens tematiske inndeling og anbefalinger. Følgelig vil jeg si noe om:

- tiltak på nasjonalt nivå
 - endringer i straffebestemmelser
 - tiltak i politiet, herunder bistand fra Forsvaret
 - tiltak i redningsetatene
 - tiltak knyttet til sikkerhets- og etterretningstjenestene
- Avslutningsvis vil jeg peke på noen av de vanskelige avveiningene vi står overfor i dette arbeidet.

Først om tiltak på nasjonalt nivå. Kommisjonen omtaler som sin viktigste anbefaling

«at ledere på alle nivåer i forvaltningen systematisk arbeider med å styrke sine egne og organisasjonenes grunnleggende holdninger og kultur knyttet til

- risikoerkjennelse,
- gjennomføringsevne,
- samhandling,
- IKT-utnyttelse, og
- resultatorientert lederskap.»

Som statsministeren redegjorde for, må denne anbefalingen ligge til grunn for arbeidet med å bedre beredskapen i alle sektorer og i alle departementer.

Det er grunnleggende endringer som må til – i holdninger, lederskap og kultur. Disse kan ikke vedtas. De må utvikles over tid. Men vi må starte nå. Og vi må begynne på toppen – hos oss selv.

Jeg setter et forsterket lederansvar og endringsledelse på dagsordenen, både i Justis- og beredskapsdepartementet og i justissektoren for øvrig.

Jeg vil sørge for at Justis- og beredskapsdepartementet følger opp kommisjonens klare anbefaling om å «sette resultatorientert arbeid med sikkerhet og beredskap høyere på sin agenda». Verken resultatorientert lederskap eller målstyring er nytt for oss. Men vi skal bli bedre på å sette krav til frister i oppfølgingen, og vi skal sørge for at det får konsekvenser hvis fristene ikke holdes.

Gjennom et eget endringsprogram for departementet vil jeg styrke vår kapasitet i håndteringen av oppgaver som bl.a.:

- analyse av robusthet i kritiske samfunnsfunksjoner og -strukturer
 - krisehåndteringsevne
 - rollen som pådriver overfor andre departementer innenfor samfunnssikkerhet og beredskap
- Dette skal også bli vektlagt i departementets rap-

portering til Stortinget i de årlige budsjettproposisjonene.

Det var mye ved den sentrale kriseledelsen som ikke fungerte godt nok den 22. juli. Kommisjonen framhever at kommunikasjonen til befolkningen var god, men det var mangler ved kommunikasjonen internt. Kommisjonen skriver:

«Viktig informasjon gikk dessuten oppover og nedover i systemet utenfor linjen, slik at det ble vanskelig å etablere en felles situasjonsforståelse. Ved alvorlige kriser er det viktig å etablere et felles sentralt rapporteringspunkt i kriseledelsen.»

For å reagere bedre ved neste krise har vi etablert et sivil situasjonssenter i Justis- og beredskapsdepartementet. Det vil bidra til en bedre forståelse og analyse av kriser, særlig med hensyn til de tidskritiske første beslutningene, som f.eks. å sette stab, varsling og situasjonsrapportering.

Regjeringen har forsterket og videreutviklet det administrative apparatet for sentral krisehåndtering. Justis- og beredskapsdepartementet skal være fast lederdepartement ved sivile nasjonale kriser. Ansvar ved dette er tydeliggjort, og oppgavene er ytterligere konkretisert. Kriserådet vil møtes regelmessig for å gjennomgå relevante hendelser og øvelser, i tråd med kommisjonens anbefalinger. De første møtene etter den nye modellen er nylig gjennomført.

I tråd med kommisjonens anbefalinger vil vi etablere gradert samband og gode rutiner for informasjonsflyt mellom departementer og underliggende etater. Det skal være til bruk i daglig sikkerhetsarbeid og under kriser.

Regjeringen vedtok sist fredag en overordnet instruks om utpeking og klassifisering av objekter som skal sikres med sikringsstyrker. Politiet og Forsvaret kartlegger nå skjermingsverdige og samfunnsviktige objekter som kan være utsatt for terrorhandlinger. Jeg vil sammen med forsvarsministeren påse rask oppfølging overfor politiet og Forsvaret. I henhold til sikkerhetslovens forskrift om objektsikkerhet som trådte i kraft 1. januar 2011, skal alle departementer kartlegge og utpeke skjermingsverdige objekter i egen sektor. Det skal utarbeides planer for sikring av disse så raskt som mulig og innen utgangen av dette året. Gjennomføring av sikkerhetstiltak og tilrettelegging for sikringsstyrker skal være gjennomført innen utgangen av 2013. Objekteier plikter å legge til rette for at Forsvaret og politiets sikringsstyrker kan øve på beskyttelse.

For å sikre bedre samhandling på tvers av samfunnssektorer har regjeringen i samfunnssikkerhetsmeldingen introdusert et nytt prinsipp – samvirkeprinsippet – i det nasjonale samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet. Kommisjonen er positiv til en innføring av dette prinsippet.

Mitt departement har et ansvar for å samordne arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i departementene og underliggende etater. Dette samordningsansvaret innebærer bl.a. at jeg skal påse at samtlige departementer følger opp kommisjonens hovedanbefaling. Innen 1. oktober skal det rapporteres om:

- klare prioriteringer
- klare mål for sikkerhets- og beredskapsoppgavene
- ledelsesoppmerksomhet knyttet til resultater

Justis- og beredskapsdepartementet skal intensivere og styrke tilsynsaktiviteten med andre departementer og etater. Gjennom tilsyn skal det påses at samtlige departementer

- har oversikt over risiko og sårbarhet i egen sektor
- gjennomfører tiltak som bøter på mangelfull robusthet på kritiske områder
- utvikler og vedlikeholder beredskapsplaner
- øver regelmessig

Det må også føres tilsyn med mitt departement. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap vil stå for tilsynet, og tilsynsrapportene vil bli sendt et annet departement. Resultatene fra tilsyn vil være viktige bidrag til å videreutvikle vårt beredskapsarbeid.

Planer er viktige i forberedelsen til framtidige hendelser. Vi må også bruke planene når krisen inntreffer. Kommisjonen er klar på at dette ikke var tilfellet 22. juli. Regjeringen vil vurdere å utarbeide en overordnet instruks for beredskapsplanverket. Slik kan vi sikre et godt samarbeid og klare ansvars- og kommandolinjer mellom sivil og militær side og mellom de forskjellige nivåene i forvaltningen når en krise oppstår.

Jeg er opptatt av at planverk skal holde høy kvalitet. Dette krever at vi ser nærmere på det sentrale planverket Sivilt Beredskapssystem. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap vil om kort tid gi en anbefaling om hvordan sentrale beredskapsplaner bør innrettes i framtiden.

Kommisjonen påpeker at vi må øve på å bruke planene, og vi må lære av de forbedringspunktene som øvelsene avdekker. Vi har ikke vært gode nok til det. Læringspunkter fra øvelser må sidestilles med læringspunkter fra reelle kriser. Justis- og beredskapsdepartementet vil stille krav til alle departementene om å følge opp og systematisere læringspunktene etter øvelser. Dette skal det rapporteres om.

Så litt om endringer i straffebestemmelser. Dagens straffelov § 161 forbyr oppbygging av kapasitet når det er gjort i den hensikt å begå alvorlig kriminalitet. Kommisjonen anbefaler at denne straffebestemmelsen bør videreføres i den nye straffeloven av 2005. Justis- og beredskapsdepartementet er positiv til forslaget. Vi har sendt et tilsvarende forslag på høring, med høringsfrist 1. november.

Vi har også sendt på høring et forslag til kriminalisering av tilstedeværelse på treningsleir for terror samt å motta terrortrening. Jeg vil understreke at regjeringen ikke har konkludert i spørsmålet om det bør vedtas nye straffebud mot terror.

Kommisjonen anbefaler også at halvautomatiske våpen bør forbys. Utvalget som har gjennomgått våpenlovgivningen, foreslo ikke et totalforbud mot halvautomatiske våpen. Våpenlovutvalgets utredning har vært på høring. Regjeringen vurderer høringsuttalelsene og kommisjonens forslag. Vi vil komme tilbake til Stortinget med forslag, eventuelt med endringer innenfor eksisterende reguleringer, så raskt som mulig.

Så til tiltak i politiet, herunder bistand fra Forsvaret:

Som statsministeren var inne på, peker kommisjonen på

en rekke svakheter ved politiets håndtering av angrepene. 15 av 31 anbefalinger omhandler politiet.

Kommisjonen anbefaler at Politidirektoratet får på plass en bedre sammenheng mellom mål, prioriteringer og ressursbruk. Dessuten må direktoratet ha sterkere ansvar for samordning, effektivisering og mer enhetlige løsninger. Jeg forventer at politidirektøren synliggjør dette i styringsdialogen med politimestrene. Helt vesentlig er det å få etablert en kultur for leveranser til rett tid og med rett kvalitet, slik jeg alt har redegjort for.

Dette er en betydelig lederoppgave for politidirektøren. Han jobber konkret med et bredt anlagt endringsprogram i Politidirektoratet. Ledergruppen vil bli utvidet for å forsterke kompetanse og gjennomføringskraft i politiets øverste ledelse. Politidirektøren har også tatt et strukturelt grep ved å etablere en egen avdeling for beredskap.

Direktoratet har utviklet en ny lederplattform som danner basis for arbeidet med styrking av lederskapet i politiet. Et forsterket fokus på ledelse er nødvendig. Et viktig budskap i denne plattformen er betydningen av klare mål og resultater – et ansvar som hviler på den enkelte politileder.

Jeg har tidligere i år satt i gang arbeid med en ekstern gjennomgang av Politidirektoratet. Formålet er å kartlegge i hvilken grad direktoratet oppfyller de krav som ble satt ved opprettelsen i 2001, og hvilke endringer i forutsetningene som har oppstått siden da og fram til i dag. Evalueringen har som mål å vurdere direktoratets oppgaveportefølje og fagligheten i oppgaveløsningen, bl.a. knyttet til Politidirektoratets strategiske rolle. Rapporten planlegges ferdig 1. mars neste år.

Jeg jobber også med en ny instruks for direktoratet som skal tydeliggjøre politiledelsens ansvar og rolle.

En av kommisjonens viktigste anbefalinger er bedre IKT-utnyttelse i politiet. Det vil frigjøre administrative ressurser til operativt arbeid.

Arbeidet med å fornye IKT-systemene i politietaten har pågått i en årrekke. Det er gjentatt, gang på gang, i budsjettproposisjoner og rapporter, at IKT er viktig. Men det har ikke blitt tilstrekkelig prioritert.

Derfor er det maktpåliggende å oppnå bedre styring av IKT i politiet. Organisering, ledelse og riktig kompetanse er viktige stikkord også her. Det er ikke IKT i seg selv som vil gi oss et bedre politi. Det er viljen og evnen til å ta i bruk IKT for å bli bedre som er avgjørende. Dette må komme i riktig rekkefølge.

Vi har nå valgt en konseptstrategi for straffesakssystemene i politiet. Dette innebærer en omfattende fornying. Totalprosjektet er forsinket. Vi vil måtte gjennomføre det i flere faser, med selvstendige leveranser og kvalitetssikring underveis. Men dette er helt nødvendig for å få en bedre styring av prosjektet. Før oppstart av hovedprosjektet må det gjennomføres kompetansehevende tiltak i politiet.

I mellomtiden må Politidirektoratet raskt utarbeide en klar, helhetlig IKT-strategi som gjør at dagens systemer utnyttes på best mulig måte. Som kommisjonen skriver: «Mulighetene som gis med dagens systemer, er allerede større enn de som faktisk benyttes.» Politidirektøren vil opprette en ny avdeling for IKT og teknologi for å øke kompetansen i direktoratet og forsterke styringen av IKT-

området i politiet. Det er positivt. Jeg vil følge dette arbeidet tett gjennom styringsdialogen med Politidirektoratet.

Politiets data- og materieltjeneste har iverksatt tiltak for å øke den tekniske kapasiteten på nødnummer 112. Et toårig prøveprosjekt med felles nødnummer og felles nød-sentral for brannvesen, politi og helsetjeneste gjennomføres nå i Drammen. Ekstern evaluering skjer fortløpende.

Dagens system for riksalarm er ikke godt nok. Regjeringen forventer at Politidirektoratet raskt får et nytt system på plass. Jeg vil følge dette arbeidet tett. I mellomtiden har jeg forsikret meg om at det eksisterende systemet for riksalarm fungerer etter hensikten, og at det testes jevnlig.

På mange områder er det dårlig samsvar mellom Politidirektoratets egen evaluering og kommisjonens rapport når det gjelder hendelsene 22. juli. I samfunnssikkerhetsmeldingen ba regjeringen Politidirektoratet gjennomgå deler av aksjonen på Utøya på nytt. Hensikten er å identifisere ytterligere læringspunkter. Vi vil særlig ha en vurdering av om uklarheter rundt forståelsen av retningslinjene for «skyting pågår» er avklart på en tilfredsstillende måte. Vi vil komme tilbake til dette i den kommende stortingsmeldingen.

Politiets planverk og kompetanse for situasjonsrapportering skal gjennomgås. Politidirektoratet skal, slik det er beskrevet i samfunnssikkerhetsmeldingen, etablere kontakt mellom berørte direktorater. Hensikten er å fastsette nasjonale retningslinjer for samarbeidet mellom helsetjenesten, brann- og redningstjenesten og politiet når det gjelder prosedyrer for varsling, ansvar og samarbeid på innsatssted. Helsedirektoratet og Politidirektoratet er allerede i gang med å utarbeide felles retningslinjer for samhandling i områder som ikke fullt ut kan erklæres som «klart område». Ferdigstillingen av retningslinjene er høyt prioritert.

Vi vil gi ny, utfyllende informasjon på disse punktene i den kommende meldingen.

Kommisjonen har også påpekt behovet for et oppdatert planverk for redningstjenesten. Departementet vil følge dette opp gjennom å fastsette en ny instruks og sende ut en ny håndbok for redningstjenesten.

Operasjonssentralen i Oslo er planlagt utbygget. Et nytt beredskapssenter som samler beredskapstroppen, hundetjenesten og politihelikoptrene er under arbeid, i tråd med kommisjonens anbefaling. Som statsministeren redegjorde for, er tomten nå stilt til disposisjon for dette formålet. Dette er en viktig milepæl.

Vi starter nå en grundig utredningsprosess for raskt å avklare gjenstående forhold for å kunne starte prosjekteringen. Jeg vil komme nærmere tilbake til dette arbeidet i statsbudsjettet, herunder vil vi gjøre en vurdering av statlig regulering og orientere om nærmere framdrift.

Kommisjonen anbefaler å etablere en nasjonal politioperativ sentral som en skalerbar del av operasjonssentralen i Oslo. Vi vil vurdere dette forslaget nøye. Jeg er også opptatt av å sikre kompetanse til å lede større operasjoner utenfor Oslo. Dette vil jeg også komme tilbake til i stortingsmeldingen.

Politihelikopteret er tilført midler for å sikre døgnkonti-

nuerlig drift, i tråd med kommisjonens anbefaling. Regjeringens opprinnelige målsetting var at dette skulle være på plass 1. juni. Det har ikke politiets ledelse klart å levere; noen vakter står fortsatt uten bemanning. Nye piloter skal være på plass fra 1. september. Innen disse er utsjekket for å kunne føre politihelikopteret, har jeg bedt Politidirektoratet om å iverksette alle hjelpetiltak for raskest mulig å sikre døgnkontinuerlig drift. Jeg følger dette arbeidet tett.

Vi har klargjort retningslinjene for bruk av redningshelikoptrene til transportstøtte for politiet i tidskritiske situasjoner. Disse står på 15 minutters beredskap på seks baser rundt i landet. Det vil også kunne bidra til å redusere politiets responstid. Regjeringen har vedtatt å videreføre den militære helikopterberedskapen på Rygge. Jeg jobber nå sammen med forsvarsministeren om å utvide beredskapen til også å omfatte håndhevelsesbistand.

Regjeringen har vedtatt en ny bistandsinstruks som skal sikre et mest mulig effektivt samarbeid mellom politiet og Forsvaret i krisesituasjoner. Den sikrer tydelige formelle rammer rundt Forsvarets støtte til politiet og gir oss smidige ordninger for samarbeid når kriser oppstår. Arbeidet med lovregulering av Forsvarets bistand til politiet er i gang. Det er gitt høy prioritet og vil bli oversendt Stortinget så raskt som mulig.

Samlet sett peker kommisjonen når det gjelder gjennomgang av politiet, på svært mange utfordringer knyttet til ledelse, samhandling og utnyttelse av teknologi. Kommisjonen sier:

«Før man kan ta nærmere stilling til bemanning og generell ressursituasjon, må Justis- og beredskapsdepartementet, politietaten og PST derfor, i vesentlig større grad enn hittil, foreta prioriteringer, sette mål for sikkerhets- og beredskapsoppgavene, styre de betydelige personalressursene de faktisk besitter, og følge opp at det oppnås resultater. Dette krever lederskap.»

Dette lederskapet vil jeg ta. Derfor har jeg gitt politiets ledelse i oppdrag å strukturere arbeidet med å forbedre evnen til rask respons ved store hendelser, evnen til – som det står i rapporten – «... å trykke på den aller største knappen». Samtidig må det bli et bedre samsvar mellom oppgaver og bemanning. Den operative beredskapskapasiteten må styrkes på de ukedager som erfaringsmessig gir politiet flest utrykningsoppgaver, uten at dette går ut over den generelle beredskapen som må være på plass 24 timer sju dager i uken. Dette arbeidet vil jeg følge tett, med egne møter, for å sikre framdriften.

Kommisjonens anbefaling tilsier at vi i første omgang trenger å vektlegge en resultatreform for å bedre beredskapen. Det haster. Vi må også sikre et framtidsrettet politi som bekjemper kriminalitet på en moderne og publikumsrettet måte. Da trenger vi en grundigere analyse og gjennomgang av situasjonen i politiet enn det vi har. Derfor har jeg kommet til at det ikke bør legges fram en egen, bred stortingsmelding om resultatreform i politiet allerede i høst som tidligere varslet. I stortingsmeldingen om 22. juli-kommisjonen vil jeg ta med det arbeidet fra resultatreform som angår politiets beredskapsevne, samt redegjøre for hvordan den brede gjennomgangen av politiet skal utformes og gjennomføres.

Litt om tiltak knyttet til redningsetatene. Investeringen i nytt digitalt radiosamband, nødnett, over hele landet er en av de største satsingene på samfunnssikkerhet noen gang. Jeg vil påse at utbygging skjer i takt med Stortingets vedtak og bevilgninger. Utbyggingen pågår for fullt og innenfor en ambisiøs, men realistisk tidsplan.

Nødetatene har et selvstendig ansvar for å etablere gode samhandlingsprosedyrer. I perioden inntil nytt nødnett er landsdekkende, har Direktoratet for nødkommunikasjon sørget for at det gjennomføres øving og samhandling mellom brukere av gamle systemer og nytt nødnett. Dette er tiltak som skal bidra til at det blir færre utfordringer knyttet til forskjellige sambandssystemer i utbyggingsperioden.

Så til tiltak knyttet til sikkerhets- og etterretningstjenesten. Kommisjonen peker på at Politiets sikkerhetstjeneste må utvise større pågåenhet, kreativitet og vilje til å identifisere nye trusler.

PST har på bakgrunn av sin egenevaluering gått i gang med tiltak. Disse er forsterket i lys av 22. juli-kommisjonens rapport. Tjenestens strategiske plan vil bli revidert for å utvikle kultur og holdninger. I oppfølgingsarbeidet vil PST legge særlig vekt på å revidere planverket, gjennomføre intern opplæring og hyppige øvelser.

Regjeringen har oppnevnt et utvalg, ledet av Kim Traavik, som foretar en ekstern gjennomgang av PST. Utvalget konsentrerer seg om hvordan tjenesten utnytter sine ressurser, foretar prioriteringer, arbeidsprosesser, kompetanse og organisering i lys av trusselbildet og ressursituasjonen. Utvalget har formidlet at de også vil utnytte kommisjonsrapportens vurderinger og forslag. Rapporten fra utvalget vil etter planen foreligge innen 1. desember i år. Denne rapporten blir et viktig element i tydeliggjøringen av mål- og resultatstyring for PST og øvrig oppfølging av kommisjonens anbefalinger.

Krisehåndteringsverktøyet i PST vil bli gjennomgått. Ny stabslogg er allerede på plass. Det vil bli utviklet en ny overordnet IKT-strategi som skal bidra til å effektivisere PSTs oppgaveløsning. Det vil bli gitt en ny saksbehandlingsinstruks som skal sikre ensartet saksbehandling.

Regjeringen har varslet at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet i fellesskap vurderer om det skal utarbeides en felles, overordnet og åpen risiko- og trusselvurdering for det norske samfunnet. Dette vil sikre god koordinering av sikkerhets- og etterretningstjenesten. Dette arbeidet vil jeg gi høy prioritet.

Arbeidet i Felles analyseenhet mellom Politiets sikkerhetstjeneste og E-tjenesten har medført tettere og bedre samarbeid mellom tjenestene. Jeg mener imidlertid, som kommisjonen, at enheten har et større potensial. Dette vil jeg ta initiativ til å videreutvikle, sammen med forsvarsministeren.

Kommisjonen har lagt fram ytterligere anbefalinger om at regjeringen bør vurdere endringer i samarbeidsløsninger, informasjonsutveksling og taushetspliktsreglene. Den løfter også fram behovet for å avklare PSTs rolle i cyberspace. Forslagene vil bli vurdert nøye.

Før jeg reflekterer over vanskelige avveininger i oppfølgingsarbeidet framover, vil jeg understreke betydningen av en bred forebyggende innsats som avgjørende for

vår trygghet. Som kommisjonen skriver, er det «viktige og ville fortjene mer oppmerksomhet enn det denne kommisjonen kunne rekke over». Arbeidet med kriminalitetsforebygging er en viktig del av forebyggingsarbeidet. Regjeringen har lagt fram to sentrale handlingsplaner, «Gode krefter» fra 2009 og «Felles trygghet – felles ansvar – handlingsplan for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme» fra 2010. Sistnevnte tar utgangspunkt i at radikaliserings og voldelig ekstremisme er sektorovergripende utfordringer hvor årsaker og muligheter for forebygging kan ligge under flere offentlige etaters ansvarsområder. Samarbeid mellom politiet og andre lokale aktører vil være viktig for forebygging på et tidlig stadium. Jeg vil framheve politiråd som et viktig formalisert samarbeid mellom lokalt politi og kommunale myndigheter. Det nye er at det nå også er lagt til rette for å ta opp tema rundt radikaliserings i politirådet.

I vårt samfunn har vi satt klare rammer for personvern. Hver enkelt av oss skal sikres mot uriktig bruk av opplysninger. Samtidig er det ikke tvil om at personopplysninger kan være avgjørende for at politiet skal kunne forebygge, avverge og etterforske kriminelle handlinger – handlinger som vi ønsker å beskytte borgerne mot. Er vi sikre på at vi har funnet den rette balansen mellom personvern og trygghet? Dette er en viktig diskusjon vi også må evne å ta i tilknytning til oppfølgingen av 22. juli-kommisjonens rapport.

Videre er det av avgjørende betydning at norsk politi og Politiets sikkerhetstjeneste samarbeider med andre lands politimyndigheter, både for å forebygge og etterforske alvorlige kriminelle handlinger på norsk jord og for å bidra til den internasjonale bekjempelsen av alvorlig kriminalitet. Dette stiller strenge krav til samarbeid med politi i land som ikke har de samme rammer for rettssikkerhet som Norge. Hvor langt kan et slikt samarbeid gå for å avverge kriminelle handlinger? Hvordan sikrer vi kontroll på opplysninger, slik at vi ivaretar våre internasjonale forpliktelser til å overholde menneskerettighetene? Dette er krevende avveininger.

Et annet dilemma er bruk av redningshelikoptre til bruk for transportstøtte for politiet. Redningshelikoptrene redder liv, ofte langt til havs. De har derfor behov for å være så lett utstyrt som mulig for å ha størst mulig rekkevidde. På den annen side: Om vi skal sikre 15 minutters responstid for transportstøtte til politiet ved skarpe oppdrag, må redningshelikoptrene være utstyrt permanent med nødvendig beskyttelse. Vekten av beskyttelsesutstyret reduserer helikoptrenes radius, noe som igjen reduserer muligheten for å gjennomføre redningsaksjoner til sjøs. Nok en gang må vi foreta vanskelige valg hvor viktige interesser og trygghetstiltak settes opp mot hverandre.

Jeg ønsker også å vise til tidligere debatter om bevæpning av norsk politi. Jeg mener at et ubevæpnet politi vil bidra til demping av volds- og våpenbruk i Norge. Men vi må erkjenne at det da vil være dilemmaer knyttet til tjenestemenns sikkerhet og ved mulig tidsspill ved væpnede aksjoner.

Det jeg prøver å vise, er at vi på nesten alle områder står overfor dilemmaer og motstridende hensyn. Slike dilem-

maer må vi leve med. Total trygghet er ikke mulig. Vi må fortsatt ta de viktige debattene om hvor grensene mellom de ulike hensyn skal gå. Vi må evne å se helhetsbildet.

Selv om 22. juli-kommisjonens rapport på svært mange områder er nedslående lesning, inneholder den også lyspunkter. Det var også mye som ble gjort riktig den dagen. Kommisjonen omtaler flere «eksempler på heltomot, innsatsvilje og omsorg».

Mange enkeltmennesker gjorde en enestående innsats for å redusere skadevirkningene av angrepene, både profesjonelle og frivillige, venner og kolleger, tilfeldig forbipasserende – mange med fare for eget liv.

Det skal vi ta med oss og bygge videre på, for det er menneskene som er vår viktigste beredskapsressurs. Menneskene vil fortsatt være viktigst når vi nå jobber med å forbedre oss. Blant dem som jobber i politiet og de øvrige beredskapsstatene, er det svært mye positivt å hente. Som kommisjonen også selv skriver:

«Politiet er en av samfunnets viktigste institusjoner og er preget av høy kompetanse og betydelig personlig engasjement fra ledere og ansatte.»

Jeg vil bruke denne anledningen til å framheve det gode politiarbeidet som faktisk utføres døgnet rundt, hele året. Men vi må også åpent og ærlig innrømme feil når de begås. Vi må vise vilje og evne til endring og utvikling. 22. juli-kommisjonens rapport har gitt oss en unik plattform for dette.

Jeg er ydmyk overfor den oppgaven som står foran oss, men jeg våger samtidig også å være optimist. I et fellesskap har vi de beste forutsetninger for å løfte beredskapen. Og mer enn dette: Samfunnets sikkerhet er også fundamentalt avhengig av de verdier vi ønsker at samfunnet vårt skal bygge på: demokrati og åpenhet, solidaritet og tillit. Vår felles trygghet er også et felles ansvar.

Jeg ser fram til et godt samspill med Stortinget og Stortingets organer i det arbeidet som står foran oss. Et slikt samspill er nødvendig for å sikre tryggheten i det norske samfunnet.

Presidenten: Presidenten vil nå foreslå at det åpnes for en kommentarrunde med utgangspunkt i Stortingets forretningsorden § 34 a, men med følgende endringer:

Hver partigruppe får en taletid på inntil 10 minutter, og det gis anledning til å dele dette i to innlegg à 5 minutter.

Etter det første innlegget fra hver partigruppe fra opposisjonen åpnes det for at statsministeren eller justis- og beredskapsministeren kan besvare spørsmål, med en taletid på inntil 2 minutter. Svaret kan kommenteres av den aktuelle taleren, og også her er taletiden inntil 2 minutter.

– Det anses vedtatt.

Helga Pedersen (A) [11:22:05]: Først vil jeg takke statsministeren for at han så raskt tok initiativ til å komme hit og redegjøre for Stortinget. Jeg mener at de to redegjørelsene vi har hørt i dag, er både konkrete og omfattende når det gjelder hvordan kommisjonens forslag vil bli fulgt opp i tiden som kommer – også tatt i betraktning at 22. juli-kommisjonens rapport kom for kort tid siden, og at det er varslet en stortingsmelding som vil ta opp i

seg den videre oppfølgingen av innholdet i kommisjonens rapport.

Etter 22. juli i fjor inviterte regjeringen raskt partiene på Stortinget til samarbeid. Statsministerens forslag om å sette ned en granskingskommisjon fikk tverrpolitisk støtte. Vi sto samlet bak ønsket om å få en grundig gjennomgang av hva som skjedde på denne forferdelige fredagen. Vi ville ha svar på hvordan én mann kunne utføre det største angrepet Norge har opplevd i fredstid, hvordan det var mulig å ødelegge store deler av regjeringsskvartalet og drepe og såre samvittighetsfulle statsansatte og uskyldige forbipasserende. Vi ville ha svar på hvordan det var mulig for terroristen å komme seg til en sommerleir for politisk engasjert ungdom, for deretter å skyte dem på grunn av deres politiske standpunkter og meninger.

Jeg vil berømme 22. juli-kommisjonen for et grundig og godt arbeid. Få – om noen – har stilt spørsmål ved grundigheten og funnene i rapporten. Ingen vil vel heller gjøre noe annet enn å legge rapporten til grunn for det som nå skal skje.

Rapporten fra 22. juli-kommisjonen er opprivende lesning, fordi den detaljert gir oss fortellingen om dagen da terroren rammet, og fordi den så nådeløst slår fast at evnen til å gi beskyttelse ikke strakk til. Hvis Grubbegata hadde vært stengt, ville ikke bombebilen ha kommet så tett inn til høyblokka. Gjerningsmannen kunne kanskje vært stoppet tidligere hvis den gule lappen med bilnummer hadde blitt sendt ut til politiet og offentligheten. Våre ungdommer ble overlatt til frykt og redsel i altfor lang tid, fordi ressursene som var der, «ikke fant hverandre», som kommisjonen uttrykker det. Det er tungt for oss, men vi kan knapt forestille oss hva slags tanker og følelser dette vekker hos overlevende og pårørende som har mistet sine kjære.

Rapporten om det som skjedde 22. juli i fjor gir oss en felles virkelighetsforståelse. Det er og blir viktig. I detalj får vi kartlagt hva som gikk galt denne dagen, og hva som fungerte. Kommisjonen gir oss essensen og konkrete forslag om hva som må gjøres, og dermed gir den oss en plattform for å lære og et grunnlag for å handle. Jeg er glad for at statsministeren så tydelig anerkjenner kommisjonen og legger den til grunn for den videre oppfølgingen av arbeidet med å forbedre beredskapen. Jeg deler hans vurdering når han beklager at flere avgjørende forhold ikke fungerte som de burde den 22. juli.

Noen av svakhetene som kommisjonen trekker fram, handler om tekniske forhold som sambandsutstyr. Andre forhold er det mer krevende å rette opp i, som f.eks. ledelse, samhandling, kultur og holdninger.

I justisministerens redegjørelse vektlegges Justis- og beredskapsdepartementets samordningsansvar. Fra Arbeiderpartiets side mener vi at dette tydeliggjør statsministerens og regjeringens hensikt med et nytt justis- og beredskapsdepartement. Justis- og beredskapsministeren tar ledelsen i arbeidet med å styrke sikkerheten. Jeg synes at justisministeren i sin redegjørelse her i dag er tydelig på at de konkrete tiltakene som medfører kostnader, vil følges opp i budsjettene i årene framover, at alle departementene i framtiden vil bli tett fulgt opp når det gjelder hvordan de gjennomfører sine beredskapstiltak, og, vel så viktig, at de

vanskelige endringsprosessene – de som handler om kultur og holdninger – allerede er i gang. Det vil ta tid, men jeg er glad for at justisministeren er klar på at dette arbeidet begynner på toppen i regjeringsapparatet.

Et tydelig signal om alvor i kritikken og alle departementers plikt til å følge opp planverk og bli evaluert på gjennomføringsevne er at også Justis- og beredskapsdepartementet skal kontrolleres av andre. Kontrollen av dem skal Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap stå for, og rapportene skal sendes til et annet departement.

Politiet blir sterkt kritisert for at så mye gikk galt 22. juli. Heller ikke på dette området finnes det enkle og raske løsninger på alle mangler. Fra Arbeiderpartiets side er vi imidlertid glade for at statsministeren nå signaliserer at et nytt beredskapssenter blir etablert i Groruddalen, og at bevilgningene til dette kommer allerede i neste års statsbudsjett. Andre spørsmål om endring som handler om fundamentale spørsmål om kulturen og lederskapet i politiet, vil ta tid. Justisministeren har, som vi hørte i hennes redegjørelse, startet på det arbeidet. Vi er tilfreds med at hun så klart presiserer at hun vil følge opp kommisjonens anbefalinger og selv ta det lederskapet som er nødvendig for å bedre sikkerheten og sørge for et framtidsrettet og moderne politi.

I dag starter arbeidet her i Stortinget med å komme til bunns i hvorfor det gikk så galt. Arbeiderpartiet vil slutte seg til at redegjørelsene som er gitt i dag, oversendes kontroll- og konstitusjonskomiteen for videre behandling.

Det er én person som har skylden for det som skjedde – det er terroristen. Likevel må vi som politikere ta ansvaret for at man ikke evnet å forhindre at en slik ugjerning kunne gjennomføres med så grusomme konsekvenser. Regjeringen svarer ved å ta reelt ansvar ved å rydde opp i det som sviktet. Det er ved å ta alvor i rapporten innover oss, lære av den og handle, at man viser lederskap. Vi skal ta fatt på en stor og viktig jobb med alvor, evne til selvransakelse og med vilje til å lære. På vegne av Arbeiderpartiets stortingsgruppe vil jeg invitere til et bredt og konstruktivt samarbeid med de andre partiene på Stortinget.

Siv Jensen (FrP) [11:30:42]: La meg først få takke for to omfattende redegjørelser. Jeg er også glad for at statsministeren beklaget. Det var helt nødvendig å gjøre. La meg også slå fast at det er én mann som har skylden for 22. juli. Det er gjerningsmannen. Det kommer vi ikke fra når vi nå i kjølvannet av disse hendelsene skal diskutere hva som gikk galt. Og det er derfor vi er her i dag: Det er for å diskutere alvor i konklusjonene fra Gjærv-kommisjonens rapport. Det er alvorlig når kommisjonen så entydig konkluderer med at myndighetene sviktet i å beskytte innbyggerne da alvor i inntraff.

Gjennom det siste året og de siste ukene har stadig nye ting blitt avdekket og nye ting avslørt, og det skjer løpende. Hemmelighold, ting som legges i skuffen, habilitetsproblemer, munnkurvukultur i store deler av statsforvaltningen – alt dette er forhold som ikke er ukjent, men som når det samlet stilles opp, som vi nå har sett gjennom en tid, blir slående og alvorlig. Men det gjelder ikke bare den sittende regjering, det gjelder også flere.

Sårbarhetsutvalgets innstilling kom til regjeringen i juli 2000. Det er tolv år siden. Det var en innstilling som pekte på alvorlige mangler, og som lanserte en rekke tiltak, mange som ennå ikke er blitt fulgt opp. Jeg har sjelden vært mer enig med lederen av Sårbarhetsutvalget, tidligere statsminister Kåre Willoch, da han i Dagsrevyen i går uttalte at verdens rikeste land har råd til tiltak. Det står med andre ord ikke på penger, det handler om politisk vilje og om handlekraft.

Ingen ber om lettvinte forslag. Vi ber om at det blir tatt beslutninger. Det er heller ikke sånn at fordi tiltak og forslag lanseres av andre enn regjeringen, er de per definisjon lettvinte. Mange av de tiltakene som verserer i den offentlige debatt, har vi diskutert før, det er ikke nytt, men de har vært diskutert i andre sammenhenger og utenfor en kriseforståelse. Men de har ikke blitt håndtert, de har ikke blitt fulgt opp, de har ikke blitt vedtatt, og de har ikke blitt iverksatt. Det er den ene grunnen til at Stortinget nå har et viktig arbeid foran seg gjennom kontroll- og konstitusjonskomiteens arbeid. Det handler om Stortingets kontrollfunksjon. Noen sier at dette handler om politisk spill. Det ville være mye mer alvorlig hvis Stortinget ikke gjorde jobben sin med å etterprøve og ettergå regjeringens arbeid med sikkerhet og beredskap. Nettopp derfor er det viktig at kontroll- og konstitusjonskomiteen nå ettergår alt, snur alle steiner, finner ut hvem som hadde ansvaret, og vurderer om det skal få konsekvenser, og i så fall for hvem. Men det er bare den ene siden av det arbeidet vi har foran oss. Den andre siden er selvsagt tiltakene, og det skal jeg komme tilbake til.

Hvordan er det mulig at man har brukt ti år på å gjennomføre sikkerhetsprosjektet for regjeringskvartalet? Hvordan er det mulig? Det er spørsmål det er naturlig å stille seg. Hvordan er det mulig at man har brukt 14 år på å følge opp en anbefalt IKT-strategi for politiet?

Jeg merket meg også at både statsministeren og justis- og beredskapsministeren nå gjennom sine redegjørelser utsatte alle viktige strukturtiltak på ubestemt tid. Det vil jeg advare mot. Mange av disse strukturtiltakene handler om hvordan vi organiserer, drifter og styrer våre nødetater. Mye av det er utredet mange ganger. Mye av det er gjennomført i våre naboland med hell og suksess. Da er det store spørsmålet hvor lenge vi nå skal fortsette med nye utredninger og nye vurderinger før vedtak fattes.

Det har vært sagt og spekulert mye rundt PSTs virksomhet. Det kommer til å fortsette, rett og slett fordi Stortinget ennå ikke har nok kunnskap om den tjenestens virksomhet. Fremskrittspartiet har gjennom mange år etterlyst en egen sikkerhetskomité i Stortinget nettopp for å kunne ettergå og kontrollere den vesentlige delen av sikkerhets- og beredskapsarbeidet som pågår. En viktig del av det er PSTs virksomhet. Ja, vi vet at budsjettene er økt. Ja, det er kommet åpnere trusselvurderinger. Men vi vet ikke om den tjenesten er dimensjonert for sine oppgaver. Vi vet ikke om den tjenesten har nok ressurser til å utføre arbeidet sitt. Det er kunnskap Stortinget må ha hvis vi også skal kunne gjøre jobben vår hva gjelder å vedta budsjetttrimmer for alle styrende etater i dette landet.

Vi trenger gode ledere, god kultur og gode holdninger

foran penger og ressurser, sa statsministeren. Nei, vi trenger begge deler. For det hjelper lite med god ledelse, god kultur og gode holdninger hvis man ikke har de nødvendige ressursene til å iverksette tiltak hvis hendelser inntreffer. Det hjelper lite å ha utstyr hvis man ikke kan bruke det, men det hjelper ikke å kunne bruke utstyr hvis man ikke har det. Derfor blir dette også et spørsmål om bevilgninger, og det blir et spørsmål om hvor lang tid vi skal bruke på å fatte de nødvendige vedtak.

Fremskrittspartiet vil peke på noen forhold som vi mener regjeringen bør følge opp, og det er ikke lettvinne tiltak. Det ene vi vil be om, er at regjeringen legger frem en egen budsjettproposisjon i forbindelse med statsbudsjettet for 2013 som samler alle forhold og tiltak knyttet til sikkerhet og beredskap for 2013. Det vil gjøre det enklere å gå inn i dette arbeidet, og jeg håper at regjeringen vil følge det opp.

Vi er selvsagt også opptatt av at myndigheter og relevante beredskapsenheter skal ha tydelige kriserutiner og være trent for å håndtere det som til enhver tid er det gjeldende trusselbildet. Det er heller ikke et lettvinne forslag. Det er et forslag som tar tid, men det er viktig at vi etterlyser det.

Det å kreve en umiddelbar etablering av en døgnkontinuerlig politihelikopterberedskap er ikke lettvinne. Det handler om politisk vilje til å prioritere noe vi lenge har etterlyst.

Vi er opptatt av at det blir innført et eget budsjett, og at det blir konkrete planer for opptapping av IKT-investeringer til politiet, herunder investeringer i mobile pc-er i tjenestebiler, og et forslag om å fjerne avgifter på politiets utrykningskjøretøyer og sikkerhetsutstyr. Det er ingen grunn til at Finansdepartementet skal tjene penger på at politiet tar helt nødvendige investeringer. Det er heller ikke et lettvinne forslag.

Fremskrittspartiet etterlyser også at man reduserer antallet politidistrikt og operasjonssentraler, etablerer beredskapssentra, ikke bare ett i hovedstadsområdet. Det er viktig. Men det er like viktig å skape den nødvendige sikkerhet og beredskap i andre deler av landet, slik at respons-tiden også kan gå ned der. Det gjelder selvsagt også tilgangen på en fullverdig helikopterberedskap i andre deler av landet.

Det er ikke lettvinne å fremme forslag om at alle nyutdannede som har bestått Politihøgskolen, skal sikres jobb. Det vil skape forutsigbarhet for alle dem som søker seg til denne viktige tjenesten, og det vil bidra til en viktig rekruttering og til å besette vakante stillinger i overskuelig fremtid.

Det er viktig å finne effektive bistandsløsninger for politiet fra Forsvarets, Heimevernets og Sivilforsvarets ressurser. Det er med andre ord en rekke tiltak fra regjeringens side. Fremskrittspartiet allerede nå kan si at vi etterlyser med utålmodighet. Men det er ikke lettvinne.

Vi har den siste tiden fått et innblikk i hvordan regjeringen faktisk styrer landet. Det fremstår tidvis både som passivt og beslutningsvegrende, og det er naturlig å spørre seg om det ikke er behov for en gjennomgang også av andre sektorer enn den vi nå diskuterer.

Jeg vil avslutte med å si at jeg merket meg invitasjonen fra statsministeren om et samarbeid med Stortinget. Den invitasjonen tar vi gjerne imot. Men jeg vil understreke at vi er utålmodige og forventer handlekraft og politisk ledelse.

Presidenten: Ønsker statsminister Stoltenberg en kommentar?

– Statsministeren har anledning til en kommentar på inntil 2 minutter.

Statsminister Jens Stoltenberg [11:41:03]: Jeg vil takke representanten Jensen for et viktig innlegg med mange viktige momenter. Det er ting vi skal følge opp, og som vi til dels allerede er i gang med å iverksette, fordi det handler om at vi også er utålmodige i regjeringen.

Jeg tror at når vi nå diskuterer tiltak, må vi erkjenne at det er noen ting som kan gå ganske raskt. Jeg nevnte i min redegjørelse 19 konkrete tiltak som er iverksatt, og som er viktige, f.eks. styrket helikopterberedskap, økt kapasitet på nødnummer 112, bedre bidrag fra Forsvaret, nytt sivilt kriesesenter, osv. Alle ble nevnt i redegjørelsen. De tiltakene er vi i gang med, de kan komme raskt, og det vil komme flere. Jeg nevnte i tillegg fem som vil komme i statsbudsjettet, og som vi er i gang med, bl.a. beredskapssenter og mer penger til øvelser. Alt dette er viktige tiltak, alt vil bli gjennomført, og det vil komme mer. Men det som gjør meg dypt urolig, er at hvis det var slik at vi gjennom denne type tiltak kunne løse hovedproblemet, ville problemet vært vesentlig mindre alvorlig. Hovedproblemet er ifølge kommisjonen ikke mangel på utstyr, mangel på bevilgninger, mangel på strukturer, men det er svikt i kultur, holdninger og gjennomføringsevne i forvaltningen. Det er det grunnleggende problemet, og der er jeg altså enig med kommisjonen i at det vil ta noe tid. Arbeidet er startet allerede. Vi er i gang, men det vil ta tid å få tilfredsstillende resultater.

Hvis vi kunne vedta en ny kultur, hadde vi vedtatt det. Hvis vi kunne bevilge oss til en annen holdning til risiko, hadde vi bevilget det. Kommisjonen peker altså på kultur og holdninger i forvaltningen, men den peker også på dette i hele samfunnet. Så vi må operere på to plan. Det som kan skje raskt, skal skje raskt. Noe kan ta tid og må jobbes med med én gang.

Presidenten: Da får representanten Siv Jensen mulighet til en merknad, begrenset til 2 minutter.

Siv Jensen (FrP) [11:43:26]: Jeg merket meg også de ulike tiltakene som statsministeren refererte til. Men det er grunn til å dvele ved noen av dem.

De tiltak som er iverksatt i forhold til nødnett, bør vi gå meget grundig igjennom. Der kommer det alarmerende advarsler fra ulike deler av nødnettene, som mener at den valgte løsningen ikke fungerer tilfredsstillende. Det er advarsler vi må ta på høyeste alvor. Det er også advarsler som har vært gitt ved gjentatte anledninger. Det samme gjelder en rekke andre tiltak. Men det er viktig at beslutninger tas. Det er jeg enig med statsministeren i.

Jeg er også enig i at det å få løst opp i en ukultur i stats-

forvaltningen er avgjørende viktig. Her har regjeringen et stort ansvar, bl.a. for å oppheve det jeg kalte «munncurv-ukultur». Mange av dem ute i nødetatene som har skoene på, føler at de aldri blir hørt, og at de ikke får anledning til å si sin mening på et faglig grunnlag. Det må oppheves, og det bør gjøres hurtig.

Det å lytte til dem som er ute i det operative arbeidet hver eneste dag, vil være et vesentlig bidrag til å få en bedre kultur gjennom hele ledelsen. Derfor vil jeg advare mot å tro at det å få en bedre ledelse først og fremst handler om å begynne på toppen. Det handler kanskje snarere tvert imot om å begynne på bunnen, der ute hvor mesteparten av kompetansen sitter, og la den komme opp til dem som sitter og leder og administrerer dette arbeidet hver eneste dag.

Jeg merket meg også at statsministeren sa i sitt hovedinnlegg at et åpent samfunn ikke nødvendigvis gir mer sikkerhet, og at mer sikkerhet ikke gir et mer åpent samfunn. Det er jeg veldig enig i. Det som er vår jobb, er å gjøre vårt ytterste i balansen mellom å ha et åpent demokrati og et trygt samfunn. Det er vanskelig, det er krevende, men det haster å iverksette tiltak.

Erna Solberg (H) [11:45:53]: Også jeg vil takke for redegjørelsene. De var omfangsrike. På mange punkter ga de gode beskrivelser og gode handlingspunkter for arbeidet fremover.

Gjörv-kommisjonen har også på en god og grundig måte analysert viktige deler av beredskapen i Norge og myndighetenes håndtering av den terrorhandlingen som rammet oss 22. juli 2011. Konklusjonene er forstemmende – særlig to av dem:

«– Angrepet på regjeringsskvartalet 22/7 kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak.

– Myndighetenes evne til å beskytte menneskene på Utøya sviktet».

Det ble gjennom kommisjonen avdekket betydelig svikt i samfunnets beredskap mot alvorlig terror. Man avdekket systemfeil og svikt i ledelse. Man avdekket at planlagte tiltak ikke ble gjennomført. Som utøvende myndighet har regjeringen til syvende og sist ansvar for det som sviktet.

Jeg vil likevel understreke at det er bare én person, én mann, som har ansvaret for at 77 mennesker mistet livet, for at enda flere er blitt skadd, og for at vitale samfunnsinstitusjoner ble lagt i ruin. Angrepet var et politisk attentat mot Arbeiderpartiet og AUF, og det rammet dem på det mest brutale av alle vis når det rammet barn og unge. Den sorgen dere har, vil vi alltid bære sammen med dere.

Vi skal også sørge for at vårt samfunn står sammen om å forsvare de verdiene som gjerningsmannen angrep: demokratiet, åpen ytringsfrihet og verdien av et mangfoldig samfunn. Når det nå sannsynligvis foreligger en rettskraftig dom mot gjerningsmannen, og domstolene har satt et verdig punktum for det strafferettslige oppgjøret etter 22. juli, skal vi behandle statsministerens og justisministerens redegjørelser med samme saklighet, den samme

grundighet og etterrettelighet som domstolen og Gjörv-kommisjonen har vist i sitt arbeid.

Det var prisverdig at regjeringen ba om en ærlig og usminket rapport, men vi må også gå steget videre og si at nå må vi tåle de ærlige og usminkede spørsmålene. Det løftet vi ga hverandre om mer åpenhet, innebærer også mer åpenhet om de vanskelige spørsmålene Stortinget skal ta stilling til i løpet av det nærmeste året. Stortinget må stille spørsmål om hva som ble gjort og ikke gjort, men selvfølgelig først og fremst om hva som skal gjøres. Hva gjøres for å avverge at terrorhandlinger på en bedre måte kan bekjempes i fremtiden? Hva skal gjøres for at mennesker blir beskyttet bedre mot terror? Men ansvar blir altså ikke bare tatt ved å si at man tar det. Ansvar handler ikke om å jakte på syndebukker, flytte på roller eller endre organisasjonsmodeller. Ansvar er tatt når løsningene er iverksatt og gjennomført. Ansvar er først tatt når Norge er tryggere.

I kommisjonsrapporten er det én opplysning som er særlig viktig i det videre arbeidet. I 2007, i august, ble regjeringens kriseråd informert av PST om at det var mer enn 50 pst. sannsynlighet for at Norge ville oppleve forsøk på terroranslag i løpet av tre til fem år – altså ikke et teoretisk anslag, et ganske tidsmessig begrenset anslag, at dette ville kunne komme. Spørsmålet det leder til, som er ubehagelig, er: Hva gjorde regjeringen med den opplysningen?

Jeg synes at det er riktig og viktig at statsministeren beklager det som gikk galt den 22. juli. Det er en beklagelse jeg tror vi alle som har samfunnsansvarlige jobber, skal være med på å gi. Men en beklagelse må være mer enn ord. Å beklage betyr også å erkjenne hva som gikk galt, og hvordan det kunne gå galt. Statsministeren har beklaget hva som gikk galt, men jeg tror vi i Stortinget fortsatt venter på svaret fra statsministeren på hvordan det kunne skje.

Et ansvar starter på toppen. Et ansvar handler om resultater, og et ansvar for en kultur dreier seg også om å spørre seg om hvordan den politiske kulturen og regjeringens måte å drive landet på ledet til den situasjonen vi var oppe i. Derfor er spørsmålet igjen: Hva gjorde regjeringen med opplysningen om at vi kunne bli truffet av et anslag av terror innen tre til fem år?

Gjörv-kommisjonens funn er at Norge fire år etter at regjeringen hadde fått dette varselet, ikke var tilstrekkelig forberedt på å håndtere terroranslag fordi operasjonssentralen ble fullstendig overbelastet, politiet hadde for lite mannskap, systemet med riksalarm fungerte ikke i det hele tatt, og sambandsløsningene var for dårlige, noe som gjorde at vesentlig informasjon ikke kom frem til alle som trengte det. Denne sårbarheten er blitt påpekt av Riksrevisjonen, av politiet selv og av opposisjonspartier, som har stilt kritiske spørsmål til dette. Selv om Stortinget hadde bevilget midler til et politihelikopter for å styrke beredskapen, sto det altså på bakken 22. juli. Grensepasseringer og sentrale samfunnsinstitusjoner ble ikke sikret. Flere av disse opplysningene står i sentral og sterk kontrast til det som også Stortinget sa hadde skjedd – og skjedd – i redegjørelsen her i Stortinget i november.

Så var det mange lyspunkt 22. juli. Helsevesenet virket. Planene som var øvd på, ble brukt og gjennomført. Fri-

villige viste en heltemodig innsats og bidro til at færre enn dem som kunne ha dødd, døde.

Regjeringen må fremover legge frem konkrete forslag til hvordan vi skal ruste opp de systemene vi har, slik at de kan fungere godt nok. Men det er også viktig å ta med seg at politiet ikke har brukt ressursene sine godt nok, at beredskapen og kriminalitetsbekjempelsen er best i de periodene det skjer minst, at vi trenger flere som trener for skarpe oppdrag, slik at vi har en større robusthet i systemet.

Så peker Gjerv-kommisjonen på svikt i ledelsen på flere nivåer, helt fra regjeringen og nedover. Regjeringens kriseråd hadde ikke oppmerksomheten rettet mot de viktigste spørsmålene. Stab ble ikke satt i Justisdepartementet. Kommandolinjene var uklare, og planene ble ikke fulgt.

Det som også er oppsiktsvekkende, er å lese hvor mange av de svakhetene som ble avdekket allerede under Øvelse Oslo 2006, som siden ikke ble rettet opp, IKT-systemene, operasjonssentralene. Mange av disse temaene har vært oppe, og det leder til spørsmålet: Hvor stoppet det opp? Evalueringsrapporten var fin. Den summerer alle læringspunktene. Men hvor endte læringen? Stoppet det i Politidirektoratet, i Justisdepartementet – eller stoppet det på regjeringens budsjettkonferanse?

Hvorfor er det viktig å stille disse spørsmålene? Jo, for hvis man skal angripe og få bedre ledelse, må man vite hvorfor ledelsen har sviktet, hvorfor kulturen er blitt som den er blitt. Uten den kunnskapen kommer vi sannsynligvis ikke videre.

Bedre kommunikasjonssystemer, større politiskraft, bedre ledelse og større gjennomføringskraft er avgjørende for å gjøre Norge tryggere. Men viktigst av alt er at vi alle sammen tør å være åpne og ærlige med hensyn til å se hvordan vi har utviklet en kultur hvor så mye informasjon ikke synker inn og faktisk medfører en annen type handling.

Derfor er det grunn for Stortinget til å gjøre to ting fremover. Det ene er å være med på den invitten som statsministeren har kommet med i dag, invitten om å sørge for at fremtiden sikres gjennom et betydelig bedre beredskap. Men vi er også nødt til, av hensyn til å kunne lære av dette for fremtiden, å stille spørsmålet: Hvorfor lærte de ikke av det vi visste på forhånd?

Ja, det er andre land som også har hatt rapporter som har vist alvorlig svekkelse i deres terrorberedskap når terroranslagene har kommet. Men vårt terroranslag kom etter at vi skulle ha lært av deres erfaringer. Det kom ikke før, som 11. september kom på USA, eller som bombingene i London kom på britiske myndigheter. Derfor er det grunn for at vi skal bruke god tid på å behandle ikke bare hva som sviktet, men også spørsmålet hvorfor det sviktet.

Statsminister Jens Stoltenberg [11:56:22]: La meg først takke representanten Solberg for innlegget og også uttrykke glede over at jeg opplever at Stortinget og nasjonen kan stå samlet i håndteringen av det grunnleggende, nemlig at vi skal slå ring om våre verdier. Og så skal vi ha en åpen og ærlig diskusjon, og debatt, om hvordan vi skal trekke lærdom av det som skjedde 22. juli i fjor.

Det er riktig at det framgår av Gjerv-kommisjonens

rapport at regjeringen mottok en vurdering fra PST i 2007, der tjenesten sa at man anså det som mer enn 50 pst. sannsynlig at Norge ville oppleve forsøk på terroranslag i løpet av de neste tre til fem årene. Det var en av grunnene til at vi allerede i revidert budsjett valgte å styrke PST, og at vi i statsbudsjettet samme høst kom med ytterligere forslag om styrking av PST, bl.a. til spaning. Et styrket PST var viktig bl.a. når det gjaldt å avsløre de terrorforberedelsene som pågikk i Norge, og som også ledet til arrestasjoner noe senere.

Så styrket vi beredskapstroppen. Dette kommer i tillegg til det som ble gjort for å styrke samarbeidet mellom PST og etterretningstjenesten. Så det ble gjort tiltak – en styrking av PST som var viktig. Men samtidig tror jeg det illustrerer en veldig viktig ting som også framgår av rapporten, at det vi ble advart imot i 2007, var at det ble ansett som mer enn 50 pst. sannsynlig at Norge ville oppleve forsøk på terroranslag fra ekstreme islamistiske grupperinger. Det illustrerer jo nettopp det som er så vanskelig når det gjelder å forberede seg på anslag, nemlig at da var fokuset basert på den rapporten, på mulig terror fra islamistiske grupper.

Da må vi også tenke igjennom hvordan man kan ha mest oppmerksomhet mot det uforutsette, det som skjedde den 22. juli, som ikke var islamistisk terror.

Erna Solberg (H) [11:58:48]: Ressurssituasjonen for PST er noe som Stortinget har vært opptatt av fordi vi ikke har kunnskap om den. Jeg er glad for at regjeringen i den forrige redegjørelsen den ga, åpnet for den eksterne gjennomgangen som gjør at vi nå har en mulighet for å gå igjennom og få vite hva vi faktisk har kapasitet til. Dessverre viser det seg – i den grad vi har informasjon – at mye av dette har gått til livvaktjeneste og bygningsmasse og for lite til det som faktisk skal sikre oss. Det kommer vi tilbake til, og vi vil ha en bred diskusjon om det. Men likevel er det for meg et spørsmål, når man får et sånt varsel og samtidig vet om sårbarhetene som ble dokumentert i Øvelse Oslo 2006, hvor langt varselet faktisk gikk, at det var mer enn 50 pst. sannsynlig at vi ville få et terroranslag, enn at vi ikke ville få det. Mer enn 50 pst. sannsynlighet betyr at det er mer sannsynlig at vi får et terroranslag, enn at vi ikke får det. Det er en veldig høy sannsynlighet. Det burde fått flere varselsklokker til å ringe om at man måtte se på beredskapen for hva som kunne skje. Det setter også lys på mye av det som er kommet frem i kommisjonens rapport om mangel på fokus. For meg er dette først og fremst et spørsmål om å høre erkjennelser fra regjeringen på hvordan de skal gripe fatt i kulturen – og da ikke bare holde seminarer – men sin egen kultur for politiske prioriteringer, og kanskje i fellesskap med oss ha en debatt om hvordan vi bruker ressurser, ha en åpenhet om hva som er farlig, og hvorfor vi må prioritere ting som vi har hatt for lite fokus på. Det er kanskje den viktigste lærdommen som det politiske Norge kan ta. Uten den lærdommen tror jeg vi har tre–fire–fem år med beredskapsfokus, og så svekkes det igjen – hvis vi ikke lærer grundigere enn dette.

Audun Lysbakken (SV) [12:01:12]: Jeg vil få takke statsministeren og justis- og beredskapsministeren for

gode redegjørelser. SV er glad for at regjeringen tar ansvar gjennom å handle. Vi har fått to konkrete redegjørelser med konkret oppfølging.

Gjorv-kommisjonens rapport er en grundig og ærlig gjennomgang av hva som skjedde 22. juli. Den avdekker med all mulig tydelighet at den norske samfunnsberedskapen var for dårlig 22. juli 2011. Det avgjørende for oss nå er å lære av våre feil. Vi må sørge for en rask oppfølging av kommisjonens anbefalinger, og vi må starte det helt nødvendige arbeidet med å sikre en bedre samfunnsberedskap for framtiden.

Jeg mener det er på sin plass å gi kommisjonen ros for grundighet og ærlighet, og også for å ha funnet en god balanse mellom åpenhet og sikkerhet i de 31 anbefalingene de gir oss for å bedre den norske samfunnsberedskapen. SV kommer til å gå nøye igjennom hvert enkelt tiltak og støtte de anbefalingene som kan bidra til økt trygghet og bedre beredskap.

22. juli kom som et sjokk på oss alle. At noe sånt kunne skje i Norge, var noe som de færreste virkelig hadde kunnet ta inn over seg og forestilt seg. Samtidig er det nettopp for å kunne beskytte oss mot det som kan synes utenkelig, at vi har en sikkerhetstjeneste, et politi og en bred samfunnsberedskap.

Kommisjonens kanskje mest tankevekkende konklusjon er den som statsministeren allerede har gjengitt. Angrepet på regjeringsskvartalet 22. juli kunne ha vært forhindret gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak. Det slående med kommisjonens rapport er nettopp den systemsvikten som avdekkes. Det handler om strukturproblemer knyttet til gjennomføring av planverk, organisasjonskultur, samhandling og kommunikasjon, styring og ledelse som har utviklet seg over lang tid.

Heller enn å lete etter syndebukker er vår oppgave nå å starte det møysommelige arbeidet med å rette opp i den systemsvikten, og det er vårt felles ansvar som landets folkevalgte.

Kommisjonen beskriver bl.a. hvordan politiet i 2011 hadde rundt 100 ulike mål som etaten skulle rapportere på, og kommisjonen bekymrer seg for om dette kan ha ledet til en nedprioritering av det arbeidet som ikke er enkelt målbar. Øving og forebygging er eksempler på sånt som er vanskelig å måle, men uvurderlig viktig å prioritere. Over lang tid er det utviklet styringssystemer i offentlig sektor som legger sterk vekt på målstyring, og med tilhørende rapportering og kontroll. En av de debattene som jeg også er glad for at det inviteres til, er at vi trenger å stille oss spørsmålet om ikke noen av de tiltakene som skulle gi oss en mer effektiv og mindre byråkratisk offentlig sektor, kan ha bidratt til det motsatte. Har vi fått en kultur som legger for mye vekt på detaljstyring i stedet for å oppmuntre til ansvar og kreativ tenkning hos den enkelte? Jeg er glad for at statsministeren inviterte til en sånn diskusjon i sin redegjørelse.

Jeg er også glad for at justis- og beredskapsministeren er så tydelig på de ulike tiltakene hun redegjorde for når det gjelder å følge opp Politiets sikkerhetstjeneste. Vi vet jo at all historie om politisk vold i Norge er historien om høyreekstrem vold. Det er all grunn til å prioritere arbei-

det med å følge opp potensielle trusler fra islamistiske terrorister. Vi vet at den trusselen kan være reell. I lys av vår egen historie er det samtidig viktig, ikke minst når vi ser den voldsdyrking som er så tydelig til stede i høyreekstrem retorikk, at faren for høyreekstrem terror og vold tas like alvorlig. Vi må forvente at PST i framtiden arbeider i tråd med et sånt trusselbilde.

Kommisjonens rapport viser behovet for bedre våpenkontroll. SV har flere ganger tidligere tatt initiativ for å styrke kontrollen over våpen i det norske samfunnet. Jeg er glad for at justis- og beredskapsministeren er tydelig på at hun vil vurdere kommisjonens anbefalinger på det området, samtidig som det selvfølgelig også er naturlig å se på anbefalingene fra Våpenlovutvalget av desember 2011.

Etter 22. juli sto det norske folk sammen i forsvar for åpenhet og demokrati. Vi ville ha et samfunn basert på tillit, ikke på frykt. Folk møtte hat med samhold og frykt med håp. Jeg er glad for at både kommisjonens anbefalinger og tonen i denne debatten er at vi ikke skal bryte med disse idealene, men tvert imot lete etter målrettede tiltak for å rette opp manglene i samfunnsberedskapen. Derfor mener jeg det er helt på sin plass at statsministeren advarer mot de enkle løsningene. Vi vet jo at det er umulig å sikre oss hundre prosent mot terror. Vi vet at hvis det skulle finnes et sånt samfunn, ville de færreste av oss ønske å leve i det. Derfor er vår utfordring å finne den riktige og gode balansen mellom åpenhet og sikkerhet, frihet og trygghet. Det er en krevende debatt uten fasitsvar. Vi må forholde oss til at folks trygghet i noen tilfeller må gå foran andre hensyn. Økt våpenkontroll kan være et sånt eksempel. Samtidig må det fortsatt være legitimt å stille spørsmål ved om enkelte tiltak går for langt, f.eks. med hensyn til personvernet. Jeg tror Stortinget ville hatt mye den samme debatten om f.eks. datalagringsdirektivet i dag, som vi hadde den gang det var til behandling.

Uansett syn på de ulike enkelttiltakene er det vår oppgave å invitere folk i Norge med på en bred og løpende debatt om grensene for åpenhet og grensene for sikkerhet. Vi er ikke minst opptatt av at nye tiltak, så langt det er mulig, ikke må gå ut over den nærheten det skal være mellom folk og folkevalgte i Norge.

Så vet vi at forebygging av terrorisme handler om mer enn sikkerhetstiltakene i seg selv. Når vi nå skal styrke samfunnsberedskapen, må vi ikke glemme den beredskapen som handler om å bekjempe selve grunnlaget for terrorhandlinger. Kommisjonen har selv vært inne på dette, og de har – med god grunn – ikke undersøkt spørsmål knyttet til gjerningsmannens motiv eller oppvekst eller helsetilstand. Men som kommisjonen selv har sagt: Avgrensningene betyr ikke at disse spørsmålene ikke er viktige – tvert imot.

Det er vår oppgave å videreføre kommisjonens grundige arbeid til også å gjelde den bredere samfunnsberedskap. En effektiv sikkerhetstjeneste og et godt politi kan forhindre en terroraksjon, et godt barnevern kan hindre at en terrorist vokser opp midt iblant oss, og begge deler er viktige sider ved vår samfunnsberedskap.

Hvis man står på utsiden av samfunnet, uten sosiale nettverk, så står mindre på spill. En del av den brede-

re samfunnsberedskapen er å bidra til et mer inkluderende fellesskap. Å satse på trygge oppvekstvilkår, god inkludering og bedre psykiatri er også blant de tiltakene som gir et tryggere samfunn for oss alle.

Vi har dessuten et ansvar for å bekjempe terrorens idégrunnlag gjennom å ta til motmæle mot fordommer og ekstremisme, og det er et hverdagsarbeid som er lett å glemme. På den ene eller andre måten er vi alle en del av den beredskapen. Hver gang vi ikke bryr oss, tar til motmæle eller stiller kritiske spørsmål, svekkes vernet mot ekstremisme. Å stå opp mot høyreekstremismens ideer, å stå opp for minoriteters rettigheter for mangfoldet i det norske samfunnet er også en del av vår felles beredskap.

Det er mitt håp at Stortinget kan stå sammen om den verdige debatt og vilje til handling som situasjonen krever av oss, kombinert med den nødvendige respekt for at vi også nå kan ha ulike syn på hva som er de beste løsningene.

SV ser fram til å bidra til at viktige anbefalinger fra kommisjonen virkeliggjøres, at vår beredskap og sikkerhet trygges. SV vil minne om at vi er samlet for å skape sikkerhet og trygghet, samtidig som vi skal verne om frihet og åpenhet. SV vil insistere på at en helt nødvendig del av vårt felles vern mot vold er å skape et samfunn preget av toleranse og mangfold i stedet for fordommer og frykt.

Lars Peder Brekk (Sp) [12:11:01]: I dag er det all grunn til å bøye hodet og ta inn over seg at dagens redegjørelse gjelder et av de mest brutale temaer, en av de mest grusomme saker, som Stortinget har behandlet noensinne.

22. juli-kommisjonens rapport forteller historien om en morder med en grusom plan, om altfor mange liv som endte så altfor tidlig, og ikke minst om manglende sikringstiltak og en politiaksjon der så altfor mye gikk galt.

Når vi i dag og i tiden framover skal snakke om ansvar, må mange være forberedt på å bli nevnt. 22. juli-kommisjonens rapport påpeker at hele det politiske Norge – også alle vi som sitter i denne salen i dag – og mange andre bærer sin del av ansvaret for at Norge ikke var tilstrekkelig rustet til å ta vare på våre egne i møtet med ondskapen 22. juli 2011. Men vi skal aldri glemme at ansvaret for at 77 mennesker ble drept den dagen, ligger hos drapsmannen alene. Han er dømt av rettssystemet. Vi andre skal ta fatt på den krevende oppgaven det er å ruste samfunnet mot at mennesker som ham skal kunne gjøre noe lignende igjen.

Jeg må ærlig si at rapporten har rystet meg. Dokumentet gir oss så mange bilder på sviktende forebygging, manglende beredskap og fatale enkeltepisoder at vi i respekt for dem som ble rammet som verst, må bøye hodene våre og beklage.

Også denne forsamlingen har et tungt ansvar hvilende på sine skuldre. Som oppdragsgiver for de offentlige etatene som til dels manglet mobiliseringsevne og til dels ikke klarte å få ressursene til å møtes, må vi som landets nasjonalforsamling ha evnen til å si det som beskrives i denne rapporten – at altfor mye sviktet. Og jeg har bestemt meg for å bruke denne anledningen, etter å ha lest rapporten, til å si rett ut: Jeg beklager. Vi har feilet.

Samtidig vil jeg be det norske folk om å lytte til det som statsministeren og justis- og beredskapsministeren

sier. Begge har i dag gitt en grundig beskrivelse av det som bør prege det videre arbeidet også her i Stortinget, nemlig en lang rekke konkrete tiltak som er iverksatt, og som skal iverksettes løpende i tiden framover. Etter min mening bør det ikke etterlates tvil om at statsministeren og justis- og beredskapsministeren gir sikkerhet og beredskap den prioritet som kreves og forventes av det norske folk. Jeg håper dagens redegjørelse gir folk flest den samme følelsen som jeg har fått: Beredskapen i Norge er styrket, og svakhetene vi så 22. juli, vil bli utbedret etter hvert. De aller fleste – politikere og folk flest – stiller seg bak det arbeidet som er påbegynt, og som skal fortsette i tiden framover.

Rapporten fra 22. juli-kommisjonen er sviende. Der rapporten er mest sviende, finnes det enkeltpersoner som nesten blir lastet mer enn det som kan bæres. Det er en del av den ærlige virkelighetsbeskrivelsen vi har bestilt, og en nødvendig forutsetning for å kunne gå i gang med oppriktig forbedringsarbeid. Men det er også lyspunkter: enkeltmennesker – helsepersonell, båtfolk, politi og frivillige – som tok ansvar og reddet liv.

Dette skal vi ha med oss inn i arbeidet som nå kommer. Innenfor rammen av det kollektive har hver og en av oss et ansvar i krisesituasjoner, som medmennesker og som arbeidstakere, enten vi har lederansvar eller ikke. Dette var en av oppfordringene fra kommisjonen til det norske folk.

Det er nå den krevende jobben starter, og vi må forvalte det ansvaret vi er gitt, på en effektiv og tilfredsstillende måte. Jeg forventer at partiene på Stortinget setter folks trygghet, ve og vel foran andre hensyn når tiltakene i tiden framover skal iverksettes. Senterpartiet skal bidra til det, og vi vil være tydelige på at innbyggernes sikkerhet er et nasjonalt ansvar som skal ivaretas over hele landet. Vi skal skape tillit til at politiet er effektivt, at politiet er i nærheten, og at politiet, helsevesenet og Forsvaret vil komme til unnsetning når liv og helse står i fare.

22. juli-kommisjonens rapport peker på utfordringer og foreslår løsninger. Noen av problemene kan løses ved å bevilge mer penger, noen handler om bedre planverk, mens mange utfordringer ligger i manglende evne til å lede og gjennomføre, som kommisjonen sier. Dette er kjente problemstillinger, men jeg tror det vil bli mye mer krevende å forandre holdninger og kultur.

Kommisjonen etterlyser vår evne til å erkjenne risiko, lære av øvelser, ta ansvar og gjennomføre det som er bestemt skal gjøres. Dette er en jobb som vi politikere ikke kan gjøre alene. Hele samfunnet må bidra. Men vi som sitter her i dag, må lede an. Vi må gi tydelig beskjed om hva vi ønsker fra etatene vi leder. Og vi må selv gå foran som eksempler. Vi må selv være villige til å erkjenne risiko. Vi må tørre å si hva som ikke fungerer, og å gjøre noe med det, selv om det kan bety at vi må gå tilbake på ting vi har gjort tidligere. Og vi må gjøre ordene i de nasjonale planverkene til virkelighet der folk bor.

Alle som jobber i beredskapssektorene skal være seg sitt ansvar bevisst. De skal beskytte menneskeliv, også når forholdene er krevende og situasjonen er uoversiktlig. Hver og en skal vi ta det ansvaret vi har som medmennesker – å hjelpe som best vi kan når katastrofer rammer. Dette er en vanskelig oppgave. Å holde hodet kaldt er

ingen lett oppgave når det står på. Nettopp det viser hvor viktig det er at våre etater er samkjørte og har trent grundig sammen. Da er det lettere å handle når det forferdelige skjer.

Statsministeren nevnte nærhetsprinsippet – at den som er nærmest en krise vanligvis er den som er best egnet til å håndtere den. Det er et viktig prinsipp. Det stiller også krav til at beredskapsetatene finnes nær der folk bor. Et politi som holder til der krisen plutselig rammer, vet hvor en bør møtes for å nå fram raskest mulig, eller hvor man finner båter til å komme seg over fjorden, for å bruke noen få relevante bilder. Denne kunnskapen kan være forskjellen mellom liv og død i krisesituasjoner. I rapporten vi nå har foran oss, vil jeg trekke fram Hole kommune som eksempel. Sammen med mange andre som oppholdt seg i nærheten, får de den æren de fortjener i rapporten. De hadde et planverk, de var raske med å handle, og de hadde den lokale kunnskapen som de trengte for å hjelpe.

På en dag som i dag er det også riktig å si til landets innbyggere at Stortinget, regjeringen og våre mange fageta-ter ikke kan vedta en garanti for at noe slikt ikke kan skje igjen. Vi kan og skal bygge trygge samfunn, men vi kan aldri eliminere all risiko. Hvor langt vi skal gå for å redusere risikoen, er ikke bare et spørsmål om politiske, økonomiske eller faglige virkemidler. Det er også et spørsmål om hvor høye gjerdet vi skal bygge rundt det norske demokratiet. Det må være et grunnleggende prinsipp at vi har en sikkerhet og beredskap som er tilfredsstillende, men det er viktig for meg å understreke at slike virkemidler ikke fjerner enhver trussel og risiko.

Det er pekt på historiske hendelser der landets ledelse har forsømt innbyggernes trygghet med fatale konsekvenser. Det vil bli tema i ulike sammenhenger også etter i dag. Kunne regjeringen gjort noe annerledes? Kunne Stortinget gjort noe annerledes? Svaret på spørsmålene er ja. La oss forene de svarene hver enkelt av oss har, i konstruktivt og målrettet arbeid framfor å dvele ved flere vanskelige spørsmål. Noen ganger er den harde sannheten det som trengs for at vi skal klare å bli bedre. Vi skylder det folket som har valgt oss, å skape et tryggere samfunn. La oss ta med kommisjonens rapport inn i det praktiske arbeidet som er påbegynt, og la oss i fellesskap skape gode resultater.

Avslutningsvis har jeg lyst til å takke kommisjonen for den jobben som er gjort. Jeg vil også takke statsministeren og justis- og beredskapsministeren for de grundige redegjørelsene som er gitt her i dag.

Det vi står og har stått overfor, er brutalt. Men vi skal alle være med og ta det ansvaret som nå kreves for å skape et tryggere Norge – dette ikke minst i medfølelse med alle dem som mistet noen som sto dem nær.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:20:15]: Eg vil få takke for to grundige og gode utgreingar frå statsministeren og justisministeren.

Terroraksjonane 22. juli 2011 var det verste anslaget mot norske borgarar sin tryggleik sidan den andre verds-krigen. Smerta over 77 tapte liv er sterk. Det same er viljen til å svare på terroren på ein måte som viser rettsstatens og demokratiets styrke. Oslo tingrett har gjort eit framifrå ar-

beid for å stadfeste sanninga om terrorhandlingane i regje-ringskvartalet og på Utøya. Ansvar for ugjerningane er lagt på terroristen. 22. juli-kommisjonen har gjort eit sær-s godt arbeid for å få fram sanninga om samfunnet sin bered-skap mot terroranslag. Kommisjonsrapporten viser at sta-tens ansvar for å vareta innbyggjarane si sikkerheit på ei rekkje punkt ikkje er innfridd.

Mykje gjekk galt denne dagen, men helsevesenet og fri-villige gjorde ein heroisk innsats. Forsvaret var til dispo-sisjon og politiets bergingsarbeid i regjeringskvartalet var god. Statsministeren samla nasjonen i dagane etter angre-pet på ein sær god måte.

Samstundes avdekkjer rapporten ei rekkje alvorlege forhold som Stortinget pliktar å ta tak i – m.a. ei manglan-de risikoforståing på mange plan, heilt opp til toppnivå. Vi har fått påvist systemsvikt på grunn av manglar i leiarskap, øving og utstyr. Svikten er meir alvorleg enn vi tidlegare har fått opplyst. Statsministeren hadde i dagens utgreiing ikkje noko anna val enn å erkjenne at mykje har svikta.

Ei slik atterhaldslaus unnskyldning frå ein statsminis-ter, frå Stortingets talarstol, som vi opplevde i dag, er svært uvanleg og viser at han og regjeringa erkjenner ansvar på alle plan for svikten.

Eg konstaterer no at saka går til nærare drøfting i Stor-tingets kontroll- og konstitusjonskomité. Slik skal Stor-tinget vurdere nærare både det handlingsansvaret og det leiar-ansvaret som følgjer av ein så omfattande svikt. Det er ei statleg primær oppgåve å syte for tryggleik for statens innbyggjarar.

Konklusjonane i Gjerv-kommisjonens rapport er svært alvorlege. Angrepet på regjeringskvartalet kunne ha vore forhindra, og gjerningsmannen kunne ha vore stansa tidle-gare.

Kommisjonsrapporten seier klart:

«Det synes å ha vært en manglende erkjennelse av risikoen som forelå ved at tiltakene ikke ble implemen-tert.»

Regjeringa har hatt ei teoretisk forståing av mogleghei-tene for terror, men likevel ikkje ei reell erkjennning av ri-sikoen. Eg har notert meg at statsministeren erkjenner at dette også gjeld han sjølv – som regjeringssjef dei to siste stortingsperiodane.

Stenging av Grubbegata blei vedteken, men ikkje sett i verk av regjeringa – noko rapporten stadfestar at er regje-ringa sitt ansvar. I etterkant av angrepet skulda regjeringa Oslo kommune for sommel. Det er ikkje å ta ansvar.

Lista over det som gjekk gale den 22. juli i fjor, er lang:

- Regjeringas kriseråd blei ikkje sett saman slik planver-ket tilseier.
- Riksarmen fungerte ikkje. Politiet fekk kritikk for ikkje å bruke politihelikopteret, at dei ikkje raskt bad om assistanse frå Forsvaret, at dei ikkje brukte andre tilgjengelege båtar for å komme seg til Utøya, og at bemanninga er lågast når behovet er størst. Eit tid-leg og sær presist tips om gjerningsmannen og hans køyretøy blei liggjande hjå politiet utan oppfølging så lenge at han klarte å komme seg til Utøya.
- Politiets tryggingsteneste fekk kritikk for at dei ikkje har eit godt system for å handtere tips.

Rapporten fra 22. juli-kommisjonen er smerteleg sannferdig og rett fram. Kontrasten er stor til politiets egen gjennomgang fra Sønderland-utvalet, som konkluderte med:

«Vi kan ikke se at andre handlinger ville ført til et bedre resultat 22. juli».

No veit me at det ikkje stemmer.

Regjeringas informasjonsplikt overfor Stortinget er grunnleggjande. På fleire punkt gir Gjörv-kommisjonen eit anna bilete enn det justisministeren og forsvarsministeren på vegner av regjeringa gav i Stortinget den 10. november i fjor. Regjeringa opplyste til Stortinget at ein «straks iverksatte tiltak for å varsle sentrale personer i ledelsen i direktoratet, og at det ble iverksatt innkalling av ekstra mannskaper.»

Kommisjonen slår fast at mobiliseringa ikkje fungerte. Stabssjefen til politidirektøren hadde ikkje eingong passordet til å komme seg inn på pc-en der planane om terror-tiltak låg.

Stortinget fekk opplyst frå regjeringa at Justisdepartementet ivaretok «rollen som lederdepartement». Kommisjonen påpeiker derimot at departementet ikkje etablerte kriseleing og krisestab, noko som er eit brot på planverket.

Justisministeren opplyste at det «tok ca. 25 minuttar å effektivisere varslingen til alle politiets operasjonssentraler, dvs. fra anmodningen om å iverksette varslingskom, til den ble formidlet til alle landets politidistrikter.»

Kommisjonsrapporten slår fast at riksalarmen ikkje blei «mottatt eller registrert av noen av de relevante politidistriktenes denne dagen.»

Ei av forklaringane til regjeringa og politiet på kvifor det tok 75 minuttar å komme til Utøya var at dei trudde det var fleire gjerningsmenn. Dette er også feil ifølgje kommisjonsrapporten.

Den smertelege sanninga er at sikkerheitssvikten den 22. juli er den mest alvorlege sidan krigen. Omfanget av denne svikten er større enn det regjeringa opplyste overfor Stortinget i november 2011.

Fleire av punkta der regjeringa i november teikna eit anna bilete enn det Gjörv-kommisjonen no viser oss, syner ei regjering med ei ganske abstrakt forståing av kva det vil seie å setje i verk.

No treng ein ei regjering som ikkje tolkar si utøvande makt i betydninga «at ein har tenkt på saka», men som forstår at jobben ikkje er gjort før eit oppdrag er motteke, forstått og gjennomført. Me kan ikkje krevje mindre enn dette av ei regjering som vil ta ansvar og uttrykkjer vilje til handling for å styrkje beredskapen.

Jobben me står overfor, er stor og krevjande. Mange departement og etatar har ansvar for vår samfunnssikkerheit på ulike område. Me ser at koordinering på høgste nivå ikkje har vore god nok. Politiet har fått mykje kritikk. Samstundes er det også klart at ein kan lære av andre sektorar som forsvar og helse. I desse sektorane har ein vore god til å øve. Det hjelper ikkje nødvendigvis med stadig nye instruksar. Det som trengst, er trening, trening og trening på skarpe situasjonar og terrorbekjemping.

Noreg er eit lite land. Me må bruke ressursane på ein best mogeleg måte. Derfor må me sjå på samarbeid mel-

lom t.d. politiet og Forsvaret, der det er rett. Det trengst ei betre koordinering, eit betre system og å forbetre leiarskapet.

Kommisjonsrapporten avdekkjer meir enn noko anna kor komplekst og samansett samfunnssikkerheit er, og at dette meir enn noko anna krev ei heilskapleg tilnærming og ikkje minst tydeleg leing. Det øvste ansvaret for sikkerheit i landet vårt har statsministeren. Det var mange endringar i dag frå statsministeren, men ingen endringar ved Statsministerens kontor. Eg tenkjer ikkje på konstitusjonelle endringar, men ser statsministeren behovet for å byggje opp kapasitet òg ved Statsministerens kontor, nettopp for å erkjenne den trusselen og den risikoen som me no har sett?

Eg vil avslutte med eit spørsmål til statsministeren: Er dette den største svikten me har opplevd når det gjeld sikkerheit, etter den andre verdskrigen?

Statsminister Jens Stoltenberg [12:30:46]: Representanten Hareide pekte på en del punkter der han mente det var avvik mellom det daværende justisminister Knut Storberget sa til Stortinget i november, og det som senere har kommet fram, bl.a. i 22. juli-kommisjonens rapport.

Jeg tror at for å vurdere det, er det ganske viktig å ta utgangspunkt i det Knut Storberget faktisk sa. Han sa at han la fram de faktaene vi så langt hadde, basert på det som kom fra politiet. Men han tok klart og tydelig forbehold om at vi kunne komme med ny og mer utfyllende informasjon, at det kunne ha vesentlig betydning, og at han etter hvert også ville informere Stortinget om det. Han la også fram for Stortinget alt grunnlagsmateriale, kildene til den informasjonen han da hadde.

Så har det senere kommet fram mer og ny informasjon. Blant annet har det i våre egne gjennomganger kommet fram at det var mangelfull informasjonsflyt fra politiet til Justisdepartementet og til Statsministerens kontor. Det kom ikke fram i Gjörv-rapporten, det kom fram i vår egen evaluering, offentliggjort i januar og omtalt i stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet, som ble lagt fram i vår. Dette er ikke noen nyhet, dette er noe vi selv har gjort veldig oppmerksom på – offentlig og overfor Stortinget.

Tilsvarende gjelder lederansvaret, lederdepartementsansvaret, i Justisdepartementet for ikke å ha satt stab: Det er også redegjort for i stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet, som nå ligger i Stortinget. Det er ikke noen nyhet, men ytterligere utfyllende informasjon, som vi klart tok forbehold om da Knut Storberget redegjorde overfor Stortinget.

Jeg tror det viktige her er at noen ganger står vi overfor en avveining mellom rask informasjon – det var et sterkt ønske om at man kom med den informasjonen man hadde i november – og utfyllende informasjon. Vi nedsatte kommisjonen, som har levert sin rapport, for å få alle fakta på bordet. Det har vi fått.

Knut Arild Hareide (KrF) [12:33:11]: I innlegget mitt la eg aldri føringar som sa at tidlegare justisminister Storberget bevisst la fram feilinformasjon. Men den informasjonen som regjeringa gav 10. november 2011, viste seg

ikkje å vere riktig. Derfor hadde eg i dag forventa at regjeringa i utgreiingane sine hadde retta opp den feilinformasjonen, nettopp fordi ein har fått informasjon seinare, ikkje minst med Gjörv-kommisjonens fasit, som er så tydeleg.

Eg kunne nemnt fleire eksempel. Dei går på at regjeringa forklarte for Stortinget at politiets helikopter ikkje blei teke i bruk fordi det ikkje var mogleg. Kommisjonen slår fast at mannskapet på politihelikopteret melde seg til teneste kl. 16.00 og sa han kunne fly det. Regjeringa forklarte i Stortinget at politiet i den første kritiske fasen ikkje hadde tilgang til andre båtar enn sin eigen. 22. juli-kommisjonen slår derimot fast at i tidsrommet 18.00–18.10 fanst det fleire båtalternativ i området ved Utøya brygge, landsida, som politiet ikkje evna å gjere seg nytte av.

Eg meiner at når det frå regjeringas side er gitt feilinformasjon i denne sal, er det viktig at regjeringa òg evnar å rette opp den feilinformasjonen.

Eg håpar likevel ikkje at det er dette som skal vere førande for denne dagen, for det viktigaste no er å sjå på kva me kan gjere framover. Eg meiner at noko av det som me må ta lærdom av, og som er det viktigaste her, er oppsummeringa frå Gjörv-kommisjonen, at det er ei teoretisk forståing for kva terror og risiko kan vere. Det må gå frå å vere ei teoretisk øving til å vere ei reell erkjenning.

Trine Skei Grande (V) [12:35:37]: Jeg vil også begynne med å takke statsministeren og justisministeren for redegjørelsene.

Rapporten NOU 2012: 14 mener jeg var et slag i magen på oss alle. Da det tidligere i år var en redegjørelse her om 22. juli, diskuterte vi flere punkter som senere har blitt mer opplyst. Da sa jeg at vi måtte innrømme at systemet faktisk sviktet den dagen. Den fremste grunnen til at vi bygger en nasjon, et fellesskap og en stat, er å gi trygghet til deltakerne, borgerne, i det samfunnet. Det klarte vi ikke den dagen. Det jeg sa i redegjørelsesdebatten, viste seg å være mer sant enn jeg faktisk trodde.

Å lese rapporten må være fryktelig vondt for de etterlatte. Men det mange pårørende også har følt det siste året, er at de ikke har fått klare svar. Nå har de fått dem, og nå må det skje noe. Derfor er jeg også glad for at statsministeren beklaget.

Varslingssignalene har vært mange. Alarmklokkene har faktisk blitt brukt.

Jeg vil også dvele litt ved PSTs redegjørelse for Regjeringens sikkerhetsutvalg i 2007 – som Erna Solberg gjorde – da man fikk beskjed om at det var mer enn 50 pst. sannsynlighet for at man kom til å få en terrorhandling i nær framtid. Jeg har mange ganger lurt på hva statsministeren tenkte da. Hvilke tanker var det som for gjennom hodet på dem som var ansvarlige da de fikk en slik beskjed? Det er jo ikke slik at hvis det hadde vært en islamist – som PST trodde – hvis det hadde vært en annen sjåfør, så hadde man klart å stoppe den bilen. Terrorhandlingene er ganske like samme hvilken type ekstremister som står bak. Virkemidlene for ekstremister er ganske like uansett, og måten vi skal forsvare oss mot dem på, er ganske lik uansett.

Jeg har lyst til å vise til tre store utfordringer slik jeg ser det. Den ene er hvordan vi egentlig styrer offentlig sektor.

En av politimestrene har sagt at vi blir utsatt for mål- og aktivitetsstyring, ikke mål- og resultatstyring. Spørsmålet er om vi måler de riktige tingene. Lager vi de riktige forventningene til dem vi skal styre? Lager vi mer byråkrati og mindre handlekraft? Er det slik justisministeren sier i redegjørelsen sin i dag, at vi trenger flere retningslinjer og mer detaljstyring? Jeg tror ikke det. Jeg tror at det er kloke, gode og trygge ansatte som føler at de har «backing» for avgjørelsene sine, som har øvd på de tingene de skal gjøre, og som også vet når de skal bryte ut av det mønsteret, som er de gode, offentlige lederne vi trenger framover.

Det er jo ikke slik at helsevesenet på Østlandet ikke har vært utsatt for omorganisering og krevende omstillinger, men likevel fungerte de den dagen. Det er ikke slik at de ikke har retningslinjer – men av og til brøt de også retningslinjene, og de vurderingene viste seg å være riktige. Da ambulansesjåførene ikke gjorde det som står i boka, var det en riktig avgjørelse, sett i ettertid. Det er fordi dette er kloke, gode ansatte som føler at de har «backing» for avgjørelsene sine uansett, fordi de er utsatt for god ledelse. Så spørsmålet er: Hvilke ulike ledere er det egentlig våre systemer dyrker fram? Kanskje vi skal styre offentlig sektor på en mindre detaljstyrt måte og mer målrettet måte, og spørre om resultater istedenfor å spørre om aktivitetskolonner og rapporteringer.

Den andre store utfordringa, tror jeg, er trygghetsfella. Vi kan tro at vi skal prøve å lage regler og systemer som gjør at vi skal ha et totalt trygt samfunn uansett. Slik sett syns jeg at rapporten er meget oppløftende, og jeg stiller meg litt uforstående til de to perspektivene som justisministeren dro opp. Det er faktisk ingenting i denne rapporten som sier at vi trenger flere politimetoder og mer overvåkning for å klare å gjøre jobben – snarere tvert imot. De politimetodene vi har, det overvåkningsnivået vi har i det norske samfunnet, kunne ha klart å stoppe denne terroristen, uten videre fullmakter.

Jeg er også litt forundret over at man tror at flere våpen i politiet skal stoppe det. La meg få sitere rapporten, om de to første politibetjentene på stedet på Utøya:

«De to politibetjentene i patruljen var utrustet med verneutstyr, pistol og maskinpistol, og godkjent for innsats i skarpe oppdrag.»

Det var ikke mangel på våpen som var problemet, og det var ikke mangel på sikkerhet for politimennene som var problemet. Problemet var om de hadde «backing», avgjørelser, ledelse og øvelse i å bruke det utstyret man hadde. I rapporten snakker man om «ressursene som ikke fant hverandre» den dagen. Jeg tror at det er et godt bilde på hvordan vi må organisere oss framover.

Det tredje momentet er langsiktigheten vi jobber etter i norsk politikk. Det er ikke lett å vinne velgere på de langsiktige, store målsettingene. Om det er å bygge opp sikkerhet, takle klimatrusselen eller takle andre store, langsiktige utfordringer, har de ikke vært høyt verdsatt, verken i parlamentet eller i den offentlige debatten. Jeg tror at vi må verdsette de debattene som handler om de store, langsiktige utfordringene som samfunnet vårt står overfor mye mer, istedenfor lettvinne, kjappe avgjørelser på lettvinne og kjappe problemer. Det er de store utfordrin-

gene, hvordan de løses, som vi måles opp mot i framtida.

Det er slik at sjøl om statsministeren og justisministeren har vært her i dag, og også sagt mange kloke ord, er det ikke alt etter at rapporten er lagt fram, som har skapt tillit til regjeringas håndtering. Politidirektørens avgang er en av dem. Jeg har også etterlyst flere tidsplaner og en litt større plan med frister, som er mer konkret, og der det snakkes om når vi skal klare å gjøre de endringene vi faktisk skal gjøre.

Hvor mye av denne rapporten var det egentlig som overrasket justisministeren og statsministeren – når det blir gjort så fatale feil, når en gul lapp ikke blir levert, eller vi ser ansvarspulverisering på høyeste nivå?

Vi må ha en diskusjon om hvilke typer politi vi vil ha, og hvordan vi skal forebygge rekruttering til radikale miljøer. Dette var en terrorist som vi hadde laget sjøl. Vi må ta en debatt om hvordan slike ekstreme holdninger faktisk dyrkes fram i vårt samfunn også.

Jeg er opptatt av at vi nå holder trykk på kommisjonens anbefalinger, og at de blir fulgt opp. Jeg er glad for at vi endelig får en kontrollsak. Jeg må si at hvis ikke dette hadde vært en sak for Stortingets kontrollkomité, ja, da skjønner ikke jeg hvorfor vi skal ha en kontrollkomité i Stortinget.

Det jeg forventer av statsministeren nå, er at han lager en plan med hvilke sikkerhetshull som skal tettes når, hvem som har ansvaret, og når det skal skje. Så må vi snu ledelse og kultur, ikke med instrukser og mer regler, men kanskje gjennom å snakke. Det er slik at vi har veldig få politisjefer i dette landet. Det må gå an i et lite land å utøve ledelse og kultur ikke bare ved rundskriv, men også ved dialog.

Så må vi finne ut hvordan vi skal styrke også den frivillige beredskapen, som fungerte godt, men som også kan styrkes og brukes mye bedre ved forebygging. Vi må finne ut hvordan vi skal arbeide med Sivilforsvaret og Heimevernet. Så må vi finne ut hvordan vi skal bruke politireserven vår. Enten må vi ha den og bruke den, eller så må vi legge den ned. Dagens situasjon er uholdbar.

Vi trenger kulturendringer, og de må også komme fra regjeringa. Vi kan ikke ha en ansvarspulverisering. Vi kan ikke ha et system der man er mer opptatt av hvem som skal gjøre hva, enn av hva det er som faktisk skal gjøres. Vi trenger flere frister og kortere prosesser. Vi trenger først og fremst åpenhet og ærlighet og folk som tør å svare på utfordringene.

Statsminister Jens Stoltenberg [12:46:07]: Kort til dette med tidsfrister, handling og dårlig tid: Det er jeg helt enig i. Vi trenger rask handling, og derfor var jeg opptatt av å understreke i redegjørelsen at det er allerede iverksatt mange tiltak. Jeg nevnte i redegjørelsen 19 konkrete tiltak som er iverksatt, og varslet i tillegg fem nye – deriblant et beredskapssenter og mer penger til øvelser. I tillegg har justisministeren redegjort for tiltak.

Det jeg likevel opplever som hovedutfordringen, er at det viktigste tiltaket, som alle er enige om at dette først og fremst handler om – nemlig det som handler om holdninger, kultur, bevissthet om beredskap på alle plan i hele

samfunnet, som kommisjonen sier – er et tiltak som er igangsatt ved at vi har startet på toppen i regjeringen, men som det kommer til å ta tid å gjennomføre. Ja, vi skal ha frister for det det er mulig å ha frister for, men det største og viktigste tiltaket må vi erkjenne kommer til å pågå over noe tid fordi det er så krevende.

Så er jeg også enig i at det selvsagt til dels handler om problemer vi har visst om lenge. Det er f.eks. urovekkende at det har vært påpekt mangler i IKT siden 1998. Det er urovekkende at man har visst at det har vært problemer med kommunikasjon, og at det har tatt lang tid å få på plass et nødnett. Det har det vært jobbet med over veldig mange år. Jeg husker da jeg var statsminister første gang, at nødnett var en stor utfordring. Vi kom tilbake i 2005 og begynte å bevilge penger i 2006. Og så går det trinnvis framover.

Men det som er en viktig utfordring, er spørsmålet om jeg er overrasket. Vel, det jeg sa i min redegjørelse, var at omfanget, dybden i de problemene som vi opplever i politiet, er større enn jeg var forberedt på. Det er min måte å uttrykke at det er større problemer enn jeg fullt ut har erkjent. Det var viktig at vi fikk fakta på bordet, fordi kunnskap og fakta er første forutsetning for å gjøre noe med det.

Trine Skei Grande (V) [12:48:33]: En ting har jeg lyst til å gi statsministeren, og det er at han er god til å sette i gang. Min utfordring er at man også skal avslutte. Min utfordring er ikke at man begynner på de prosessene man skal ha, men at man kanskje skal sette seg en frist for når man skal ha gjort dem. Kanskje det er like viktig som å sette dem i gang.

La meg bruke Grubbegata som eksempel. For å si det mildt er plan- og bygningsloven lite egnet til å organisere sikkerhet i et samfunn. Plan- og bygningsloven er laget for helt andre målsettinger. Det å organisere sikkerhet i et samfunn baserer seg på at vi har noen fagfolk som vurderer det. Staten kan gjøre akkurat det den vil hele tida. Det gjør staten rundt omkring i Oslo nå når departementene er flyttet rundt. Rundt Kristin Halvorsens bygg så jeg i går at det er store betongklosser satt på plass – ikke fordi det er sendt noe melding til plan- og bygningsetaten, ikke fordi det har gått noen lang høringsprosess fra restauranteierne på andre sida, men fordi det skal gjøres. Du trenger ikke statlig reguleringsplaner for dette. Du trenger faktisk noen som setter en frist for når det skal være gjort. Det er disse fristene jeg leter etter. Det er disse målsettingene om når ting skal være ferdig, jeg leter etter. Det er at man ikke bare skal sette i gang prosesser, men faktisk føre dem i mål. Da kan man faktisk bare stenge en gate. Det har stat og politi full mulighet til. Likevel kan man klare å ha et åpent samfunn. Et åpent samfunn handler om at enhver borger skal kunne stå utenfor Stortinget og fortelle meg at jeg gjør en dårlig jobb, hvis han har gitt meg sin stemme og syns at jeg gjør en dårlig jobb. Men det betyr ikke at du skal ha lov til å kjøre en kassebil foran alle offentlige bygg. Vi klarer den balansen som handler om å være åpen og tilgjengelig. Likevel syns jeg ikke at man skal lene seg på plan- og bygningsloven når man skal vurdere sikkerheten i en by.

Statsråd Grete Faremo [12:50:53]: Det var en alvorlig rapport som kom fra 22. juli-kommisjonen. Det var en rapport som også ga klarhet. Jeg er trygg på at klarhet også er svært viktig for de pårørende, de skadde og ofrene etter hendelsene 22. juli i fjor.

Rapporten sa også noe om hvordan Norge var forbedret på en hendelse som den som fant sted 22. juli, og hvordan vi mestret denne hendelsen. Det er dette grunnlaget vi bruker for å jobbe oss målrettet og systematisk gjennom rapporten. Det er etter min oppfatning ingen tvil om at det må et sterkere fokus på ledelse og kommunikasjon til – at ledere på alle nivåer nå må være beredt til å ta sitt ansvar. Vi trenger bedre kommunikasjonsteknologi og bedre informasjons- og varslingsrutiner, men vi trenger også å forstå bedre hvordan dra full nytte av bruk av slik teknologi i arbeidsprosessene våre. Utfordringene på dette feltet er store, men ikke uoverkommelige. Og mitt mandat som statsråd i Justis- og beredskapsdepartementet er tydelig. Vi vil arbeide målrettet, strategisk og operativt for å styrke beredskapen. Vi vil rydde roller, ansvar og oppgaver. Målet er mindre detaljstyring, men tydeligere på mål og resultatkrav.

Det har vært sagt mye om risikoerkjennelse og trusselvurderinger. Det er et mål å forsterke samordningen i dette arbeidet mellom forsvarsministeren og meg. Vi har viktige etater som gir slike trusselvurderinger, og de må være gode, og de må gi et godt, helhetlig bilde. Sammen med den eksterne gjennomgangen av PST ser jeg også fram til å konsultere Stortinget rundt disse vurderingene, som vi har et mål om å samordne bedre. Spørsmålet er ikke bare om styrkede ressurser, men om å bruke ressursene riktig. Her vil både den eksterne gjennomgangen og Gjørv-kommisjonens innspill være nyttige grunnlag for oss å ta med i det videre arbeidet, også når det gjelder å bygge kompetanse og de riktige verktøyene for å løse oppgavene.

Jeg har vært opptatt av politiets egenevaluering. Den holdt ikke mål. Jeg, blant flere, stilte spørsmål ved mandatet. Det er noe av bakgrunnen for at jeg har vært så opptatt av at vi både i vårt eget ansvarsområde og i samordningsrollen må lære av øvelser og kriser, være åpne og ærlige for å kunne forbedre oss. Allerede i samfunnssikkerhetsmeldingen varslet jeg at vi ikke hadde det fulle bildet av hendelsesforløpet 22. juli. Gjørv-kommisjonen gir dette. Jeg varslet også at vi ville gå nærmere inn i den vurderingen politiet allerede hadde gjort knyttet til «skyting pågår». I den kommende meldingen vil jeg komme tilbake til hvilke tiltak og også fakta og eventuelle avvik som er i den situasjonen, og i den foreløpige evalueringen.

Venstre kan vel – etter hva jeg hørte – ikke ha hørt hva jeg sa om soloterrorisme og våpenforbudet. Dette er viktige spørsmål. Vi har framlagt forslag på høring, men regjeringen har altså ikke tatt stilling.

Statsminister Jens Stoltenberg [12:56:16]: La meg takke for en god og viktig debatt etter redegjørelsene til justisministeren og meg selv. La meg komme med noen avsluttende refleksjoner og betraktninger.

For det første har jeg i alle mine innlegg lagt vekt på at dette grunnleggende sett handler om holdninger og kultur,

og at vi må sette i gang det. Men jeg er opptatt av å understreke at det ikke må misforstås dit hen at det ikke handler om bevilgninger, for vi kommer til å trenge enkeltvedtak, vi kommer til å trenge bevilgninger, og vi kommer til å trenge tiltak av den mer tradisjonelle politiske sorten. Det kommer også til å kreve at vi prioriterer dette økonomisk. Det er f.eks. slik at utbygging av nødnett kommer til å koste flere milliarder kroner. Når vi nå arbeider med nye redningshelikopter, kommer det til å koste flere milliarder kroner. Når vi er opptatt av å etablere et nytt beredskaps-senter for politiet, for beredskapstroppen, er det en stor investering, og når vi skal ha flere øvelser, mer mannskap, kommer det til å koste. Så det er ikke slik at vi bare kan snakke om holdninger og kultur – selv om det er viktig – vi må også gjennomføre ganske strenge, sterke prioriteringer økonomisk når det gjelder beredskap, fordi vi står overfor store investeringer, bl.a. i nødnett og i redningshelikopter.

Det andre er at jeg – personlig i hvert fall – er i den situasjonen at jeg har fått mange erkjennelser etter den 22. juli. Man spør noen ganger: Visste du? Vel, det er noen ganger man ser en utfordring, men gjennom tiden ser man at den er større, mer krevende enn det jeg så opprinnelig. Et eksempel på det er bruken av kommunale planer i forhold til nasjonale sikkerhetstiltak. Jeg så jo tidlig at det tok litt tid. Men både den nåværende regjeringen og den forrige la til grunn at vi skulle bruke den vanlige måten å få denne type vedtak på. Men det var en krevende prosess, og jeg har klart lært at i framtiden skal vi mye raskere kunne ta i bruk statlig plan. Men jeg tror vi må gjøre mer enn det. Jeg tror vi også må se på hvordan vi har statlig plan, for det kan også være en ganske tidkrevende prosess. Så i tillegg til raskere å bruke statlig plan tror jeg vi raskere må se om vi kan forenkle statlig plan så vi kan få raske vedtak der det er nødvendig. Det er en ny erkennelse jeg har fått i tiden etter 22. juli, selv om jeg også før forsto at det var et problem med tidsbruk i den type planprosesser.

Tilsvarende er det slik at det har vært pekt på en del informasjon. Det er slik, som justisministeren sier, at det er laget en rekke egenevalueringer. Det har gitt oss nyttig informasjon, bl.a. har vi redegjort for det i stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet i forhold til stab i Justisdepartementet, i forhold til informasjonsflyten mellom politiet, departementet og Statsministerens kontor – det var mangler der det var krevende å få riktig og presis informasjon – og i forhold til politiets egenevaluering, som vi jo i meldingen sier, og som justisministeren selv sier, at vi har bedt politiet om å gå igjennom én gang til på de sentrale punktene. Oppå dette, oppå egenevalueringene, våre egne vurderinger fra de ulike etater, har poenget hele tiden vært at vi skal få informasjonen gjennom 22. juli-kommisjonen, som har hatt tilgang til så mye materiale og så mye kunnskap som har vært viktig for oss.

Så, bare for å understreke én viktig ting når det gjelder sannsynligheten for 50 pst.: Mitt poeng var ikke at det nødvendigvis er så stor forskjell på en bombe sprengt av en soloterrorist og en bombe sprengt av en ekstrem islamistisk gruppering. Det tror jeg på mange måter arter seg veldig likt. Mitt poeng var at det vi var advart imot, og som vi tok på det største alvor – jeg husker møtet, jeg husker al-

voret, og jeg husker også hvordan vi var opptatt av å drøfte med PST nødvendige tiltak, de fikk økte bevilgninger i flere omganger, og vi gjorde også andre tiltak, bl.a. beredskapstropp, etter hvert – var ekstrem islamistisk terror. Det avgjørende med å nevne at det var ekstrem islamistisk terror vi ble advart imot, var farene med å se feil sted. Vi skal selvsagt fortsatt være våkne for at det fortsatt ligger en trussel der, men det vi så 22. juli, var at den også kommer fra steder vi ikke var så forberedt på, nemlig fra mennesker født og oppvokst i vårt eget land, med en bakgrunn som ligner på det store, store flertallets bakgrunn.

Så vil jeg avslutte med å invitere Stortinget til samarbeid for på en verdig måte å gjøre det politiske arbeidet som nå skal gjøres. Rettsstaten har fungert. Domstolene har håndtert det på en verdig og god måte. Kommisjonen har gitt et vesentlig bidrag. Ungdommer, ofre, har håndtert det på en god og verdig måte. Nå er det det politiske Norge som skal gjøre det politiske arbeidet med å håndtere lærdommen fra 22. juli, og vi inviterer til samarbeid om det.

Presidenten: Dermed er debatten om redegjørelsene avsluttet.

Presidenten vil foreslå at statsministerens og justis- og beredskapsministerens redegjørelser om regjeringens oppfølging av rapporten fra 22. juli-kommisjonen oversendes kontroll- og konstitusjonskomiteen for videre behandling. – Det anses vedtatt.

S a k n r. 2 [13:01:53]

Referat

1. (367) Se meg! En helhetlig rusmiddelpolitikk. Alkohol – narkotika – doping (Meld. St. 30 (2011–2012))
Enst.: Foreslås sendt helse- og omsorgskomiteen

Presidenten: Forlanger noen ordet før møtet heves?
– Møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 13.02.
